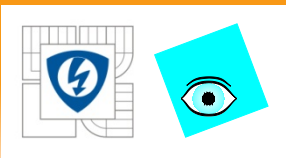

METROLOGIE VYBRANÝCH KINEMATICKÝCH VELIČIN

Milan Prášil

Český metrologický institut
Laboratoře primární metrologie
E-mail: mprasil@cmi.cz

Tato prezentace je spolufinancována Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

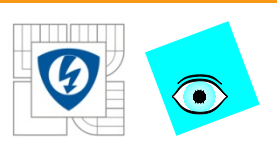

ÚVOD

18.12.2012

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Úvod

Kinematika - část mechaniky: klasifikace a popis pohybu

Dynamika - zkoumá pohyb z hlediska působení sil

Mechanický pohyb - dochází ke změně polohy tělesa

Metrologie kinematických veličin

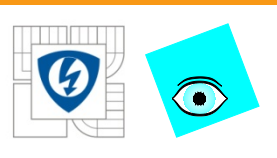
měření = stanovení hodnoty veličin mechanického pohybu

Vybrané kinematické veličiny

mechanické vibrace a rázy

přímočará a otáčivá rychlost

dynamická síla

Úvod

Kalibrace

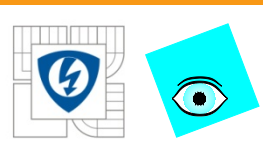
stanovení vztahu mezi údajem měřidla a etalonem

Etalon

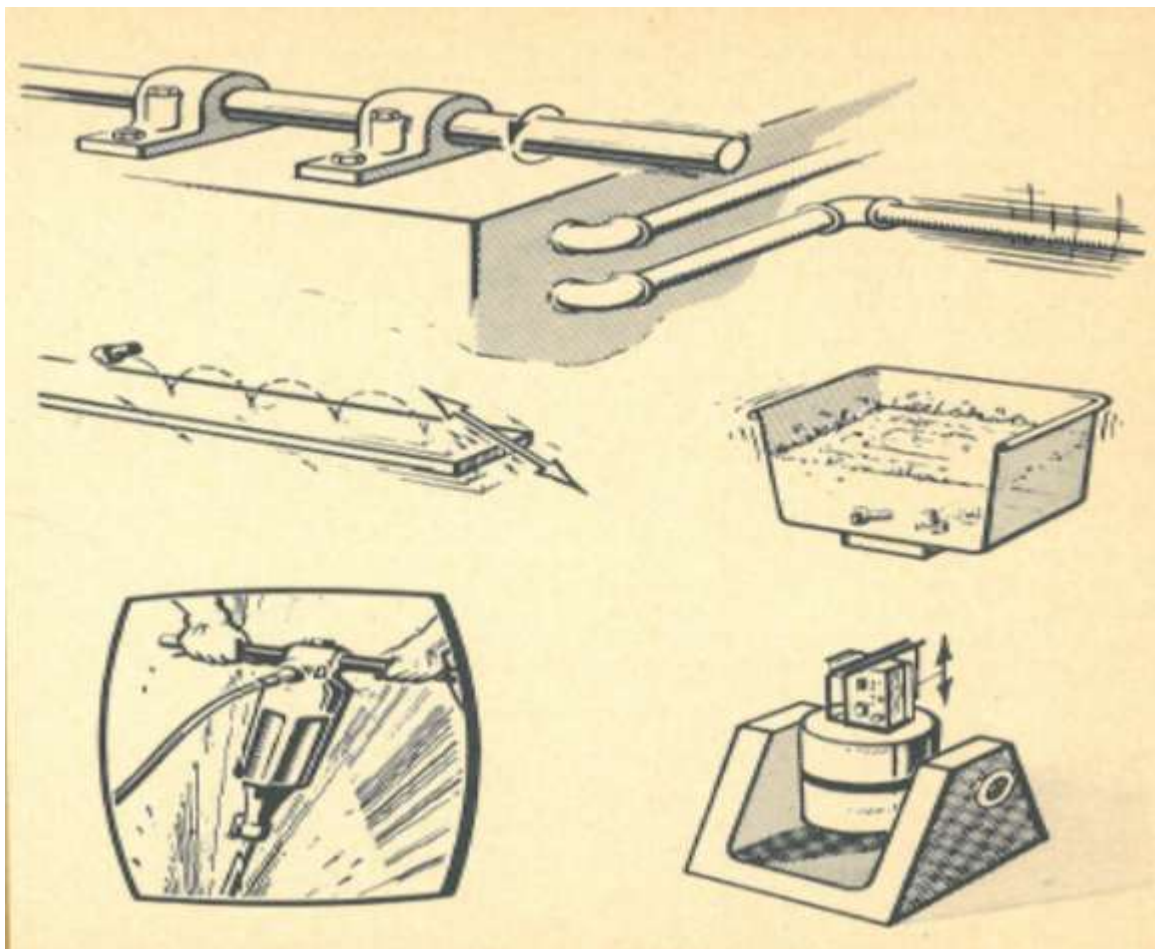
realizace jednotky

Etalonáž

činnost spojená s etalony

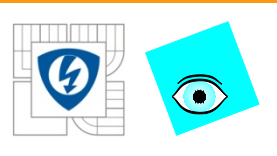
Zdroje vibrací

18.12.2012

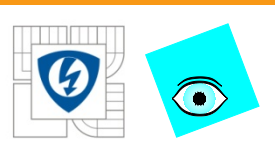
INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Význam měření vibrací

- omezování a snižování vibrací
- bezdemontážní diagnostika strojů
- zkoušky odolnosti na působení vibrací
- ochrana zdraví

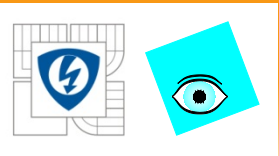
Zkoušky odolnosti na působení vibrací

18.12.2012

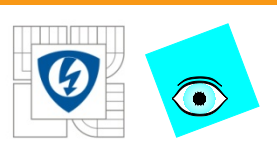
INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

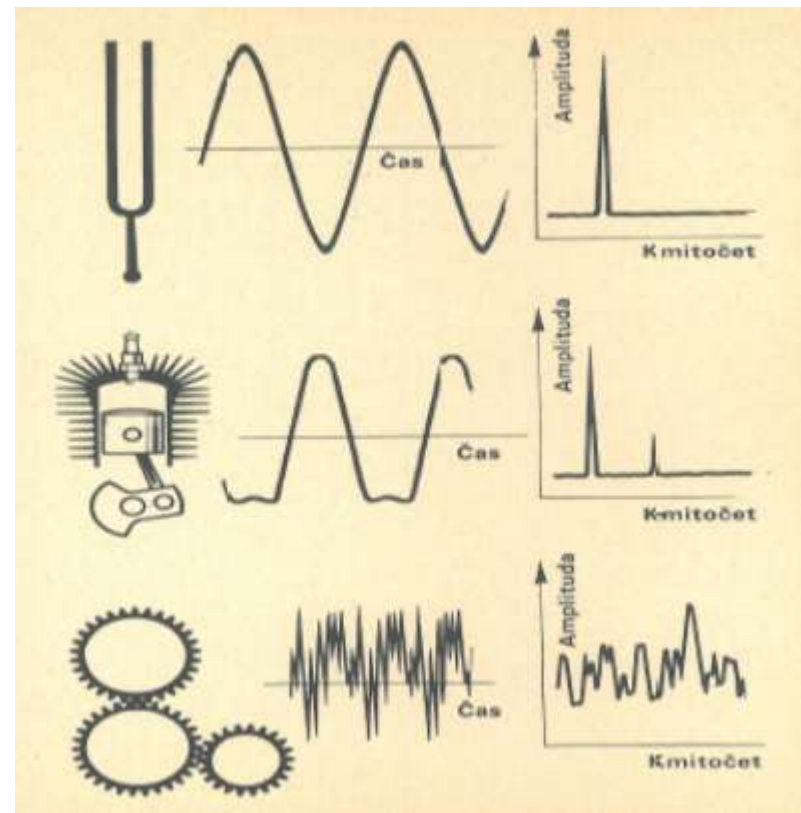
Definice vibrací

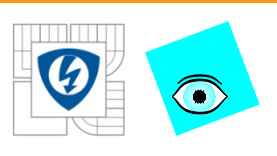
- Kmitavý pohyb hmotného bodu nebo pevných těles kolem určité, zpravidla rovnovážné polohy

Rozdělení vibrací

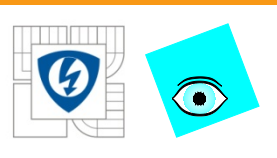
- **periodické**
 - jednoduché (harmonické)
 - složené (neharmonické)
- **nepravidelné** (náhodné, stochastické)

Základní metoda vyhodnocování:

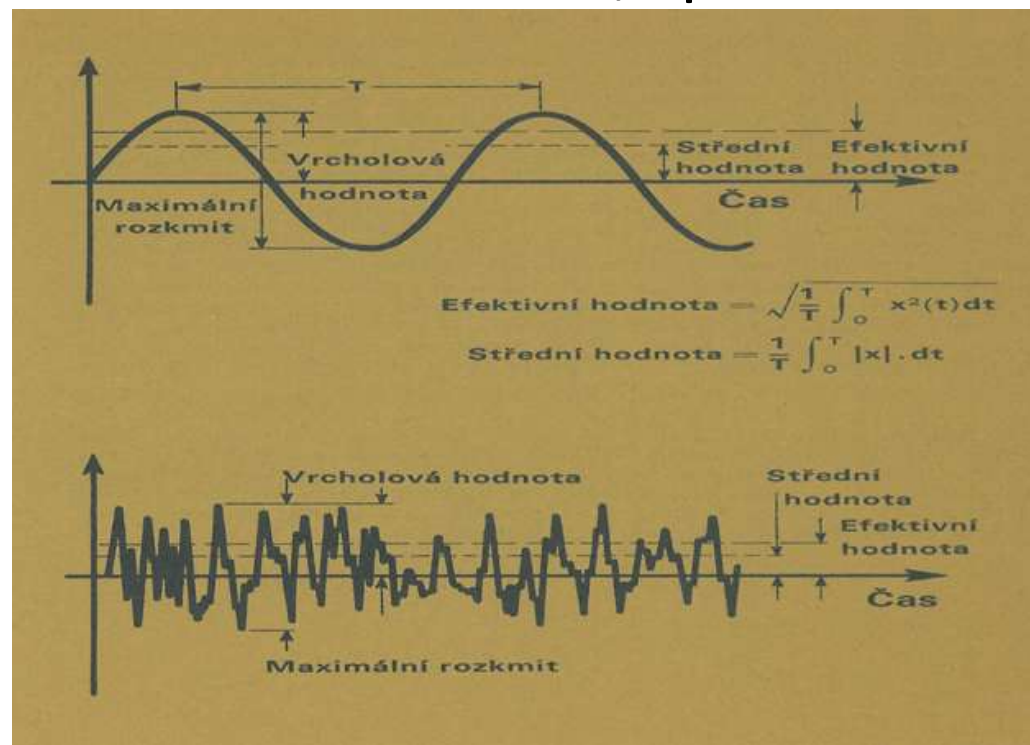
- rozklad na kmitočtové složky
- kmitočtová spektra
- spektogramy

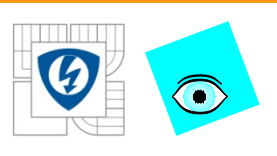

Kvantitativní hodnocení vibrací

- Maximální rozkmit (dvojitá amplituda, špička-špička)
- Amplituda (vrcholová, maximální hodnota, špičková hodnota)
- Střední hodnota
- Efektivní hodnota

$$x_{ef} = x_o / \sqrt{2}$$

Určující veličiny harmonických vibrací

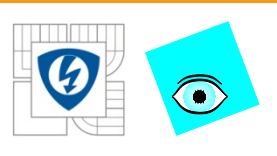
Kmitočet f

$$f = \frac{1}{T}$$

jednotka **hertz** [Hz], rozměr s-1

perioda T

jednotka **sekunda** [s]

Určující veličiny harmonických vibrací

Výchylka

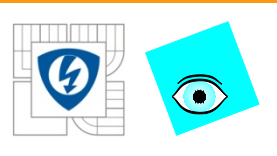
$$s(t) = s_o \sin\left(2\pi \frac{t}{T}\right) = s_o \sin(2\pi ft) = s_o \sin(\omega t)$$

kde $2\pi f$ je kruhový kmitočet,

s_o je amplituda výchylky

t je čas.

Jednotkou výchylky je metr [m].

Určující veličiny harmonických vibrací

Rychlost

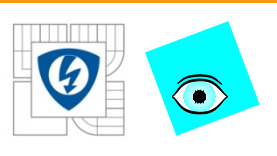
$$v(t) = \frac{ds}{dt} = \omega s_o \cos(\omega t) = v_o \cos(\omega t) = v_o \sin(\omega t + \pi/2)$$

kde $2\pi f$ je kruhový kmitočet,

v_o je amplituda rychlosti,

t je čas.

Jednotkou rychlosti je metr za sekundu [m.s⁻¹].

Určující veličiny harmonických vibrací

Zrychlení

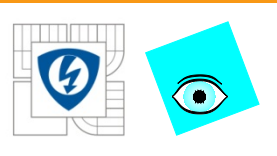
$$a(t) = \frac{dv}{dt} = \frac{d^2s}{dt^2} = -\omega^2 s_o \sin(\omega t) = -a_o \sin(\omega t) = a_o \sin(\omega t + \pi)$$

kde $2\pi f$ je kruhový kmitočet,

a_o je amplituda zrychlení,

t je čas.

Jednotkou zrychlení je metr za sekundu na druhou [m.s-2]. V technické praxi se používá i jednotka g (gravitační konstanta, tíhové nebo zemské zrychlení) $1g = 9,81 \text{ m.s-2}$

Určující veličiny harmonických vibrací

Vzájemné vztahy mezi amplitudami

výchylky

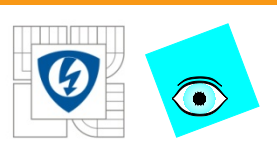
$$s_o = \frac{v_o}{\omega} = \frac{a_o}{\omega^2}$$

rychlosti

$$v_o = \omega s_o = \frac{a_o}{\omega}$$

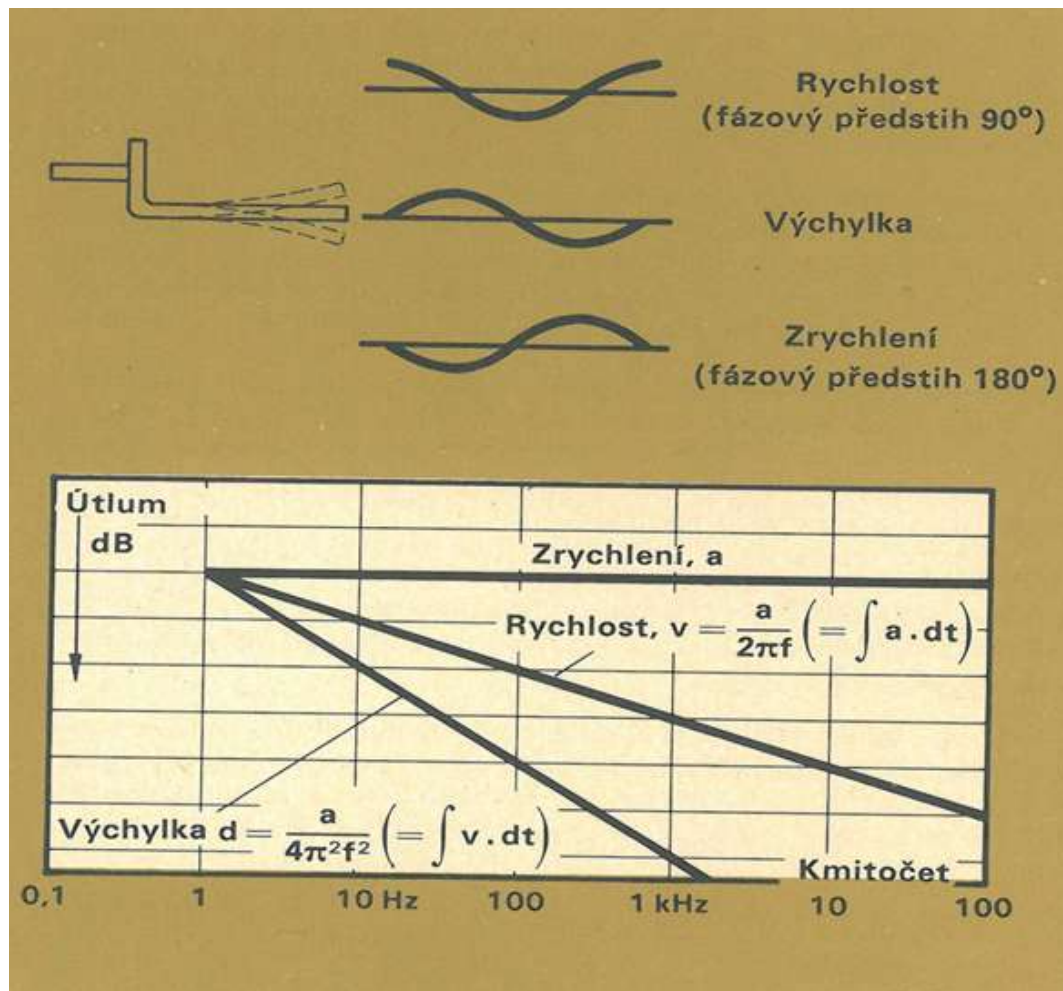
zrychlení

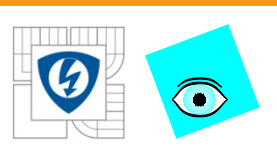
$$a_o = \omega^2 s_o = \omega v_o$$

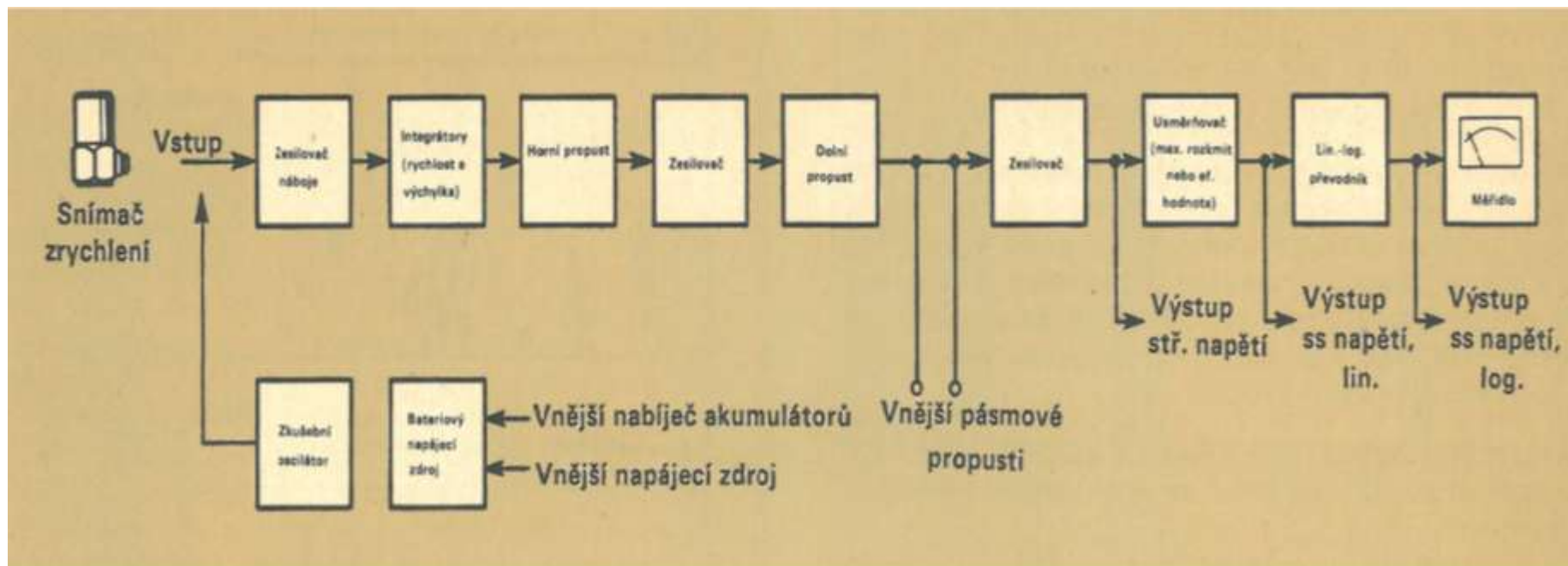
Určující veličiny harmonických vibrací

Vzájemné vztahy
mezi amplitudami

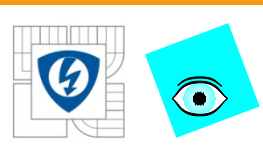

Vibrometry

18.12.2012

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

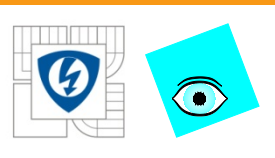
Vibrometry

18.12.2012

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

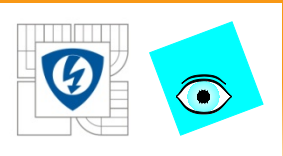
Snímače vibrací

18.12.2012

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

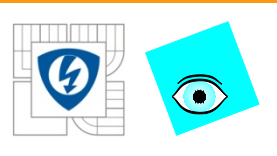

SNÍMAČE VIBRACÍ

18.12.2012

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

PIEZOELEKTRICKÝ JEV

Hustota elektrického náboje σ piezoelementu je přímo úměrná působícímu mechanickému tlaku a tedy i působící síle F dle vztahu

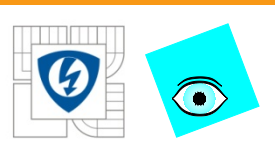
$$\sigma = k \cdot F / P$$

kde σ je hustota elektrického náboje [C/m²],

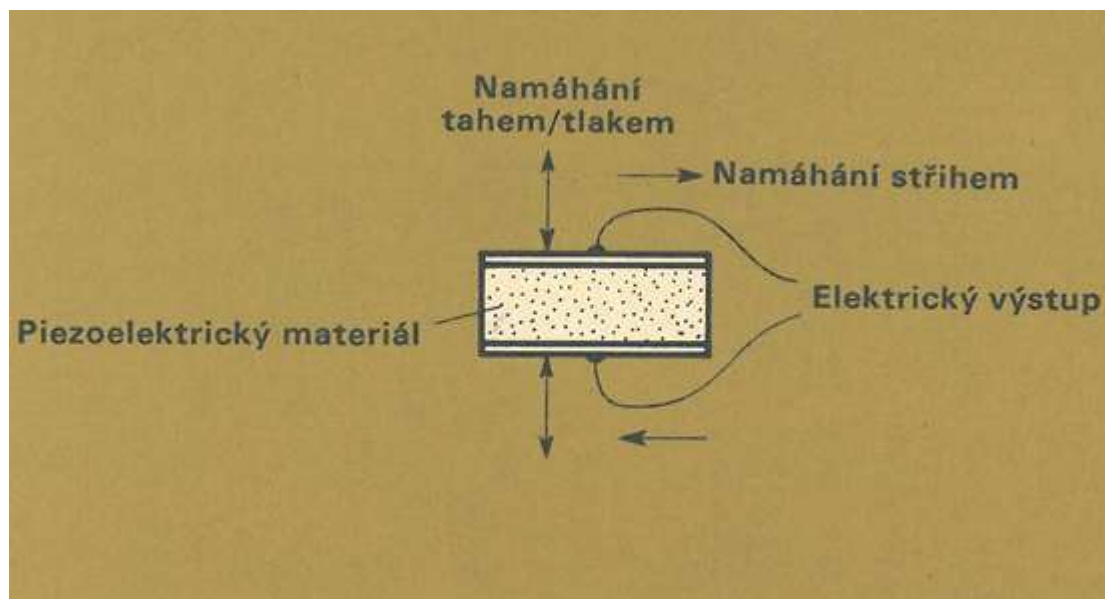
k je piezoelektrická konstanta destičky [C/N],

F je síla [N],

P je plocha piezoelementu [m²].

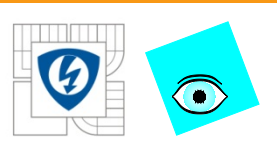
PIEZOELEKTRICKÝ JEV

18.12.2012

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

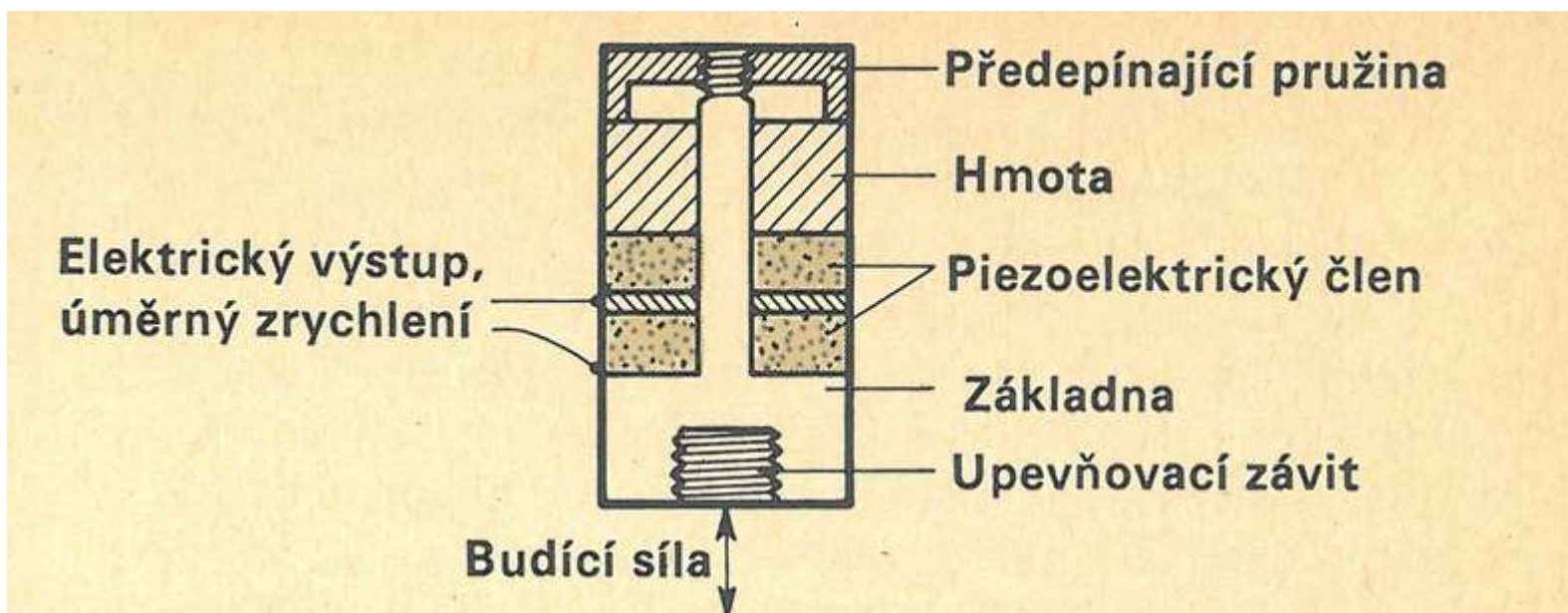

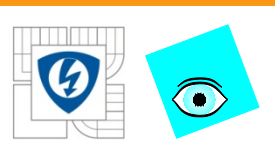

PIEZOELEKTRICKÝ JEV

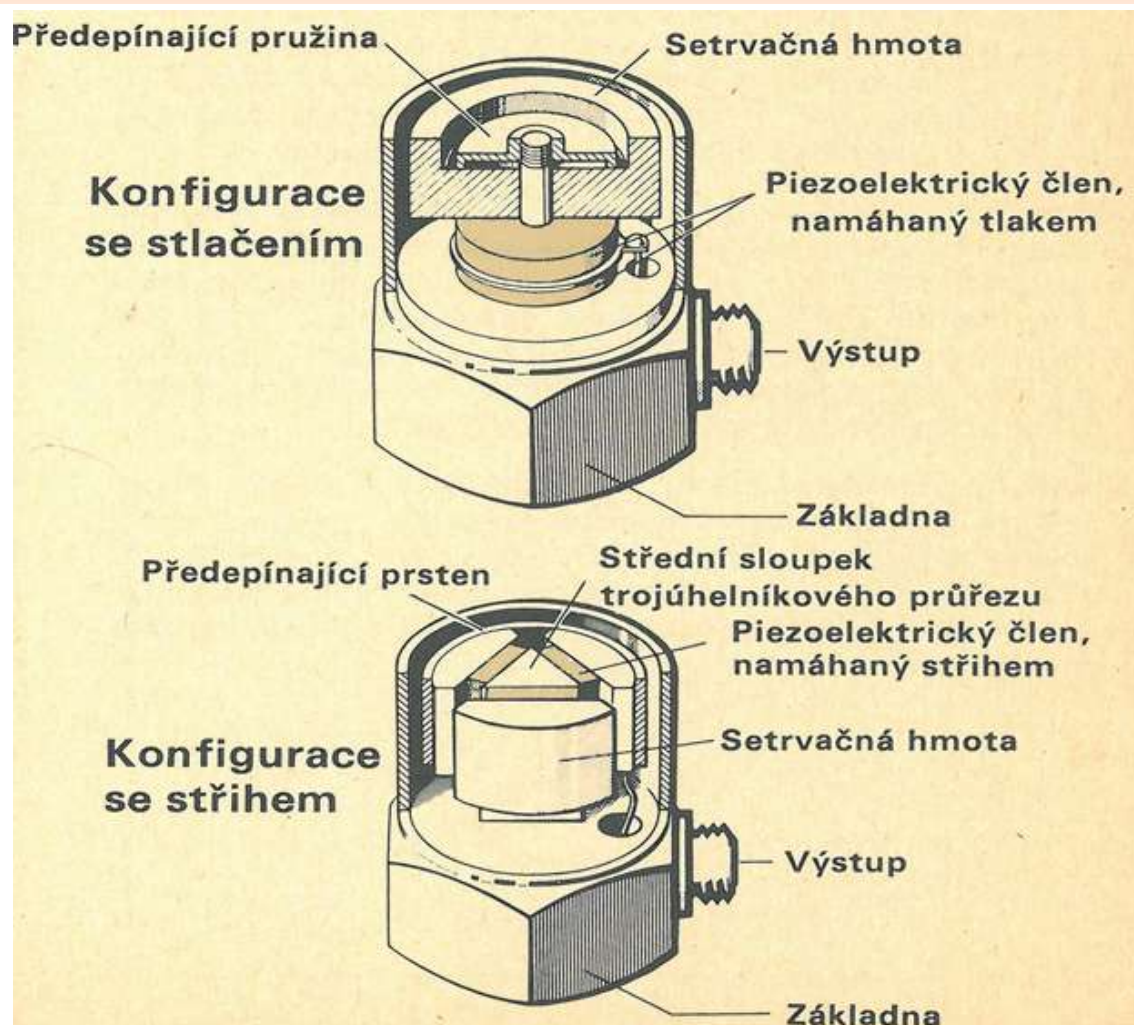
Piezoelektrický snímač zrychlení - akcelerometr

$$F(t) = m a(t)$$

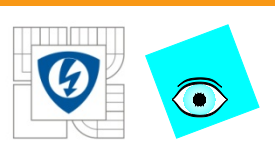

Konstrukce piezoelektrického snímače zrychlení - akcelerometru

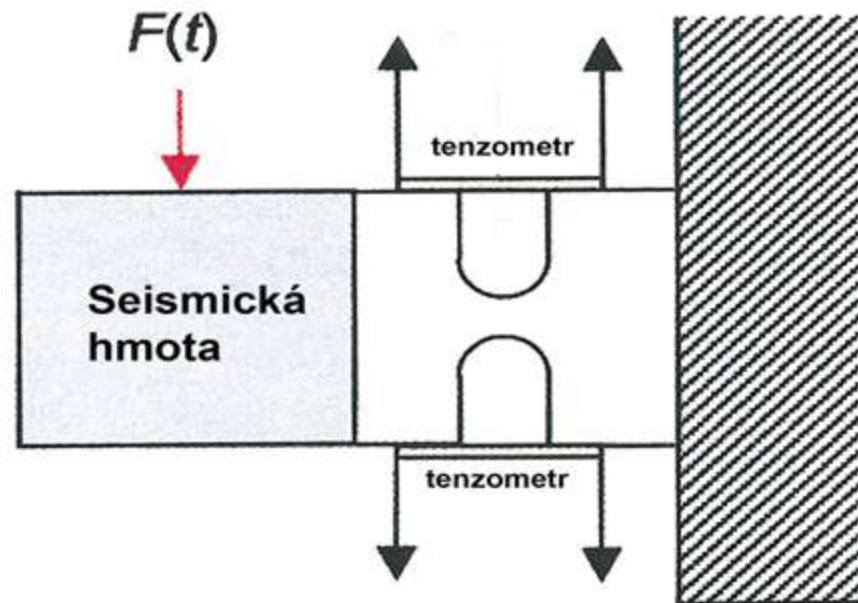

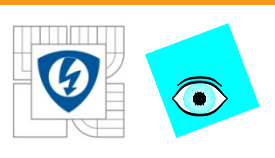
18.12.2012

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

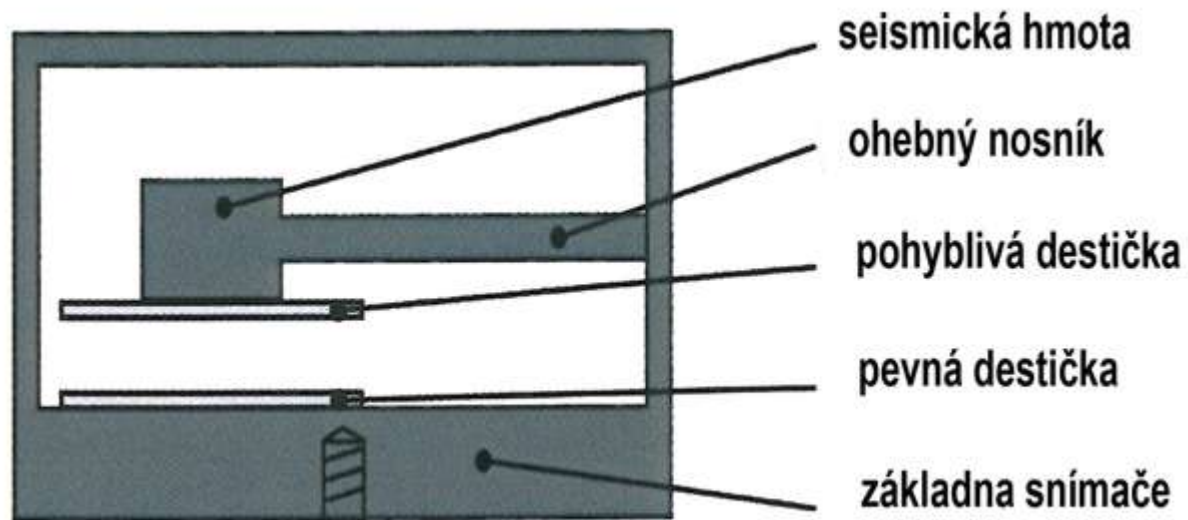

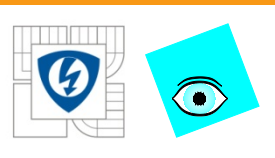
Konstrukce piezorezistivního snímače zrychlení - akcelerometru

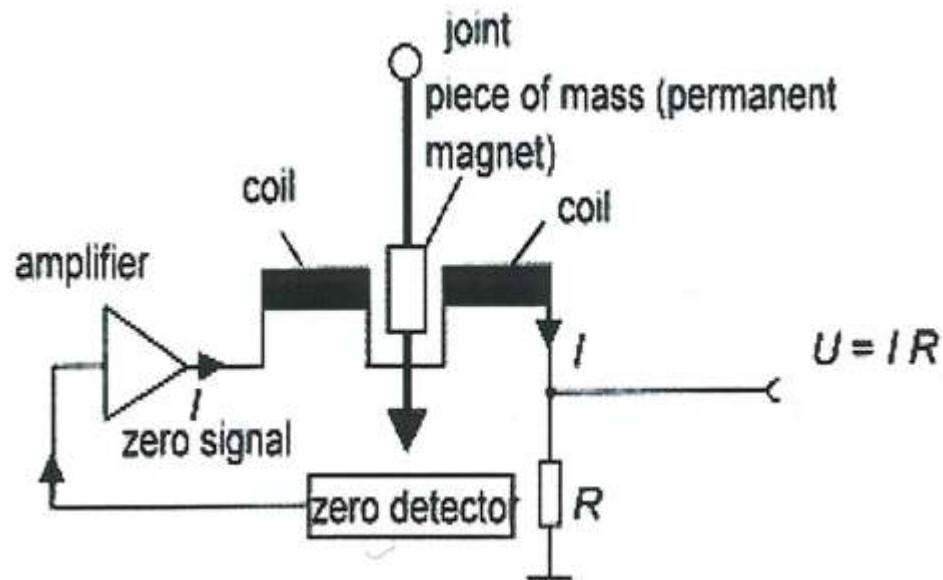

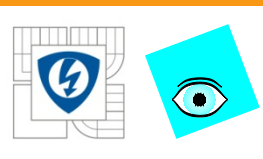
Konstrukce kapacitního snímače zrychlení - akcelerometru

Princip servo snímače zrychlení - akcelerometru

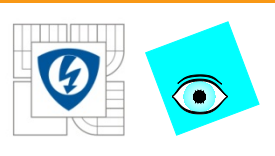
Kapacitní a servo akcelerometr

18.12.2012

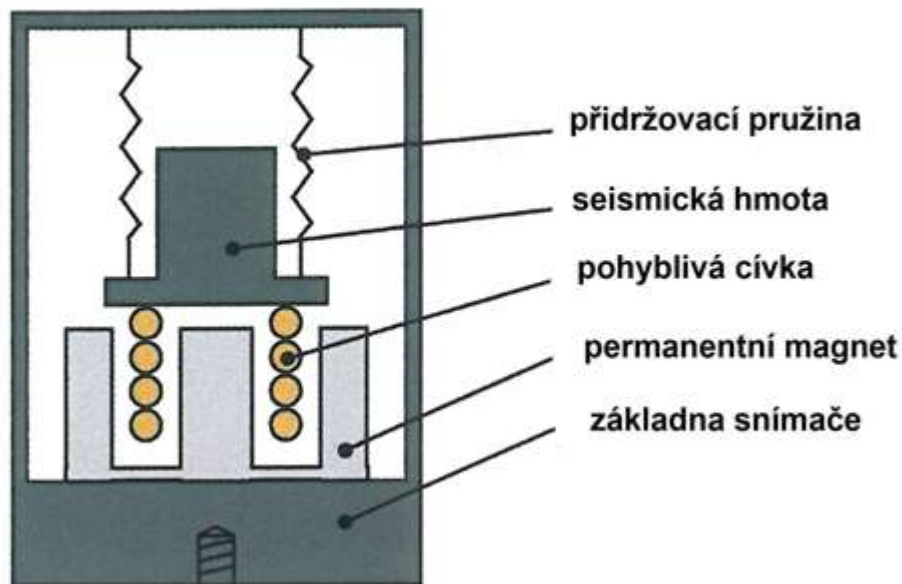
INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

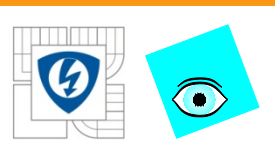

Konstrukce indukčního snímače rychlosti

Indukované elektromotorické napětí dle Faradayova zákona elektromagnetické indukce $\mathcal{E}_F(t) = -\frac{d\Phi}{dt}$ je úměrné rychlosti pohybu cívky v mezeře magnetu

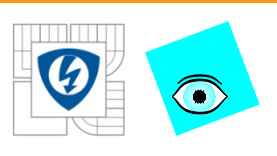
Třiosý snímač rychlosti (Geofon)

18.12.2012

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Citlivost (přenos) snímačů vibrací S

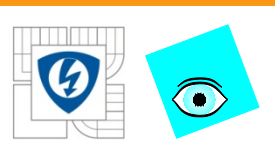
Citlivost (přenos) snímačů vibrací S

$$\vec{S} = \frac{\vec{U}}{\vec{Y}} = |\vec{S}| e^{j\varphi_s} = \frac{|\vec{U}| e^{j\varphi_U}}{|\vec{Y}| e^{j\varphi_Y}}$$

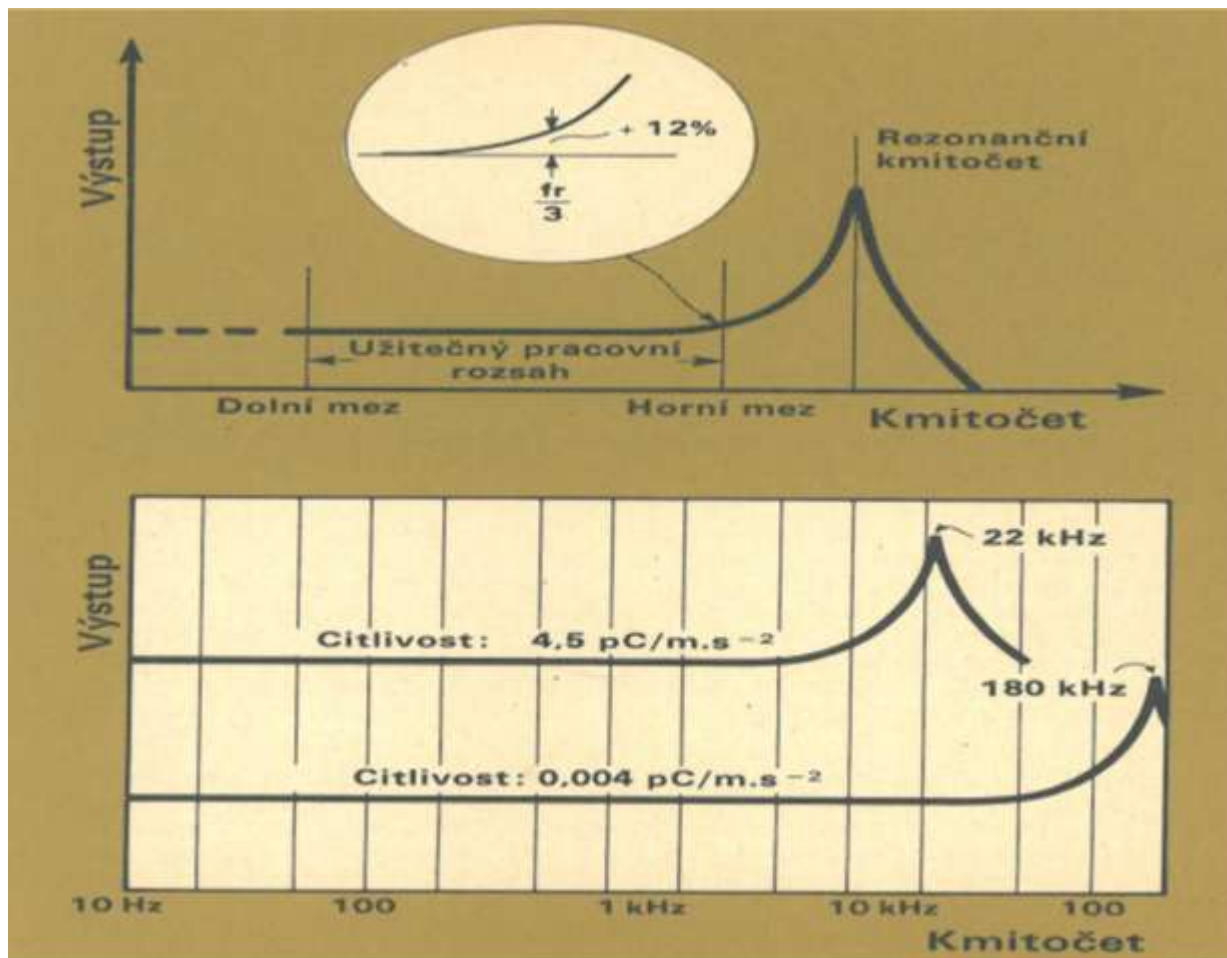
Fázové zpoždění $\varphi_s = \varphi_U - \varphi_Y$

Citlivost piezoelektrických akcelerometrů $S = \frac{C}{a}$ [pC/(m.s⁻²)]

Citlivost piezoelektrických akcelerometrů se zesilovačem $S = \frac{U}{a}$ [mV/(m.s⁻²)]

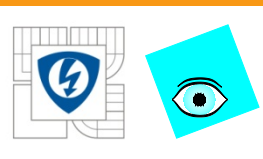

Kmitočtový rozsah snímačů vibrací

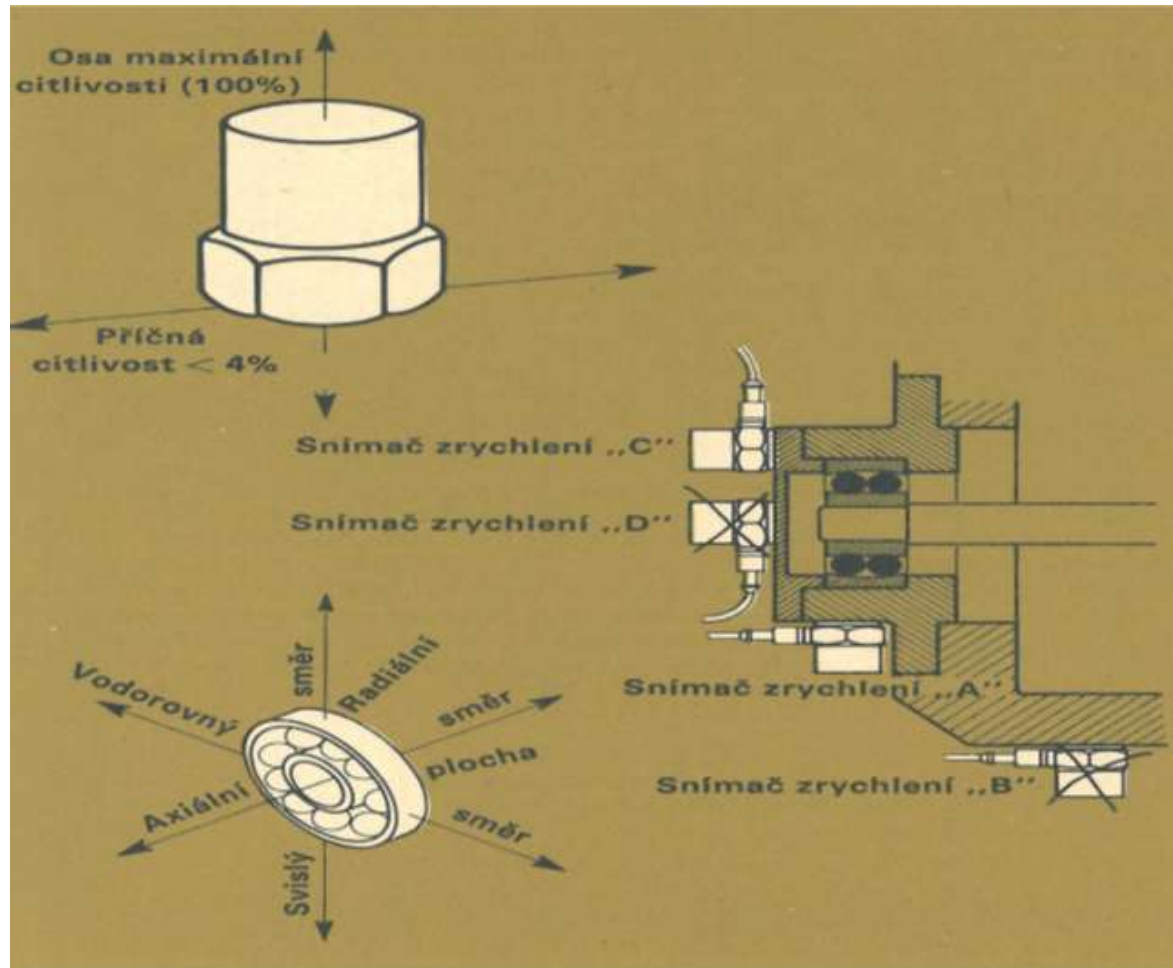

18.12.2012

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

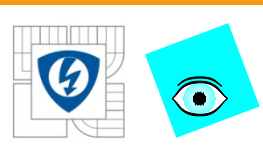

Upevnění snímačů vibrací

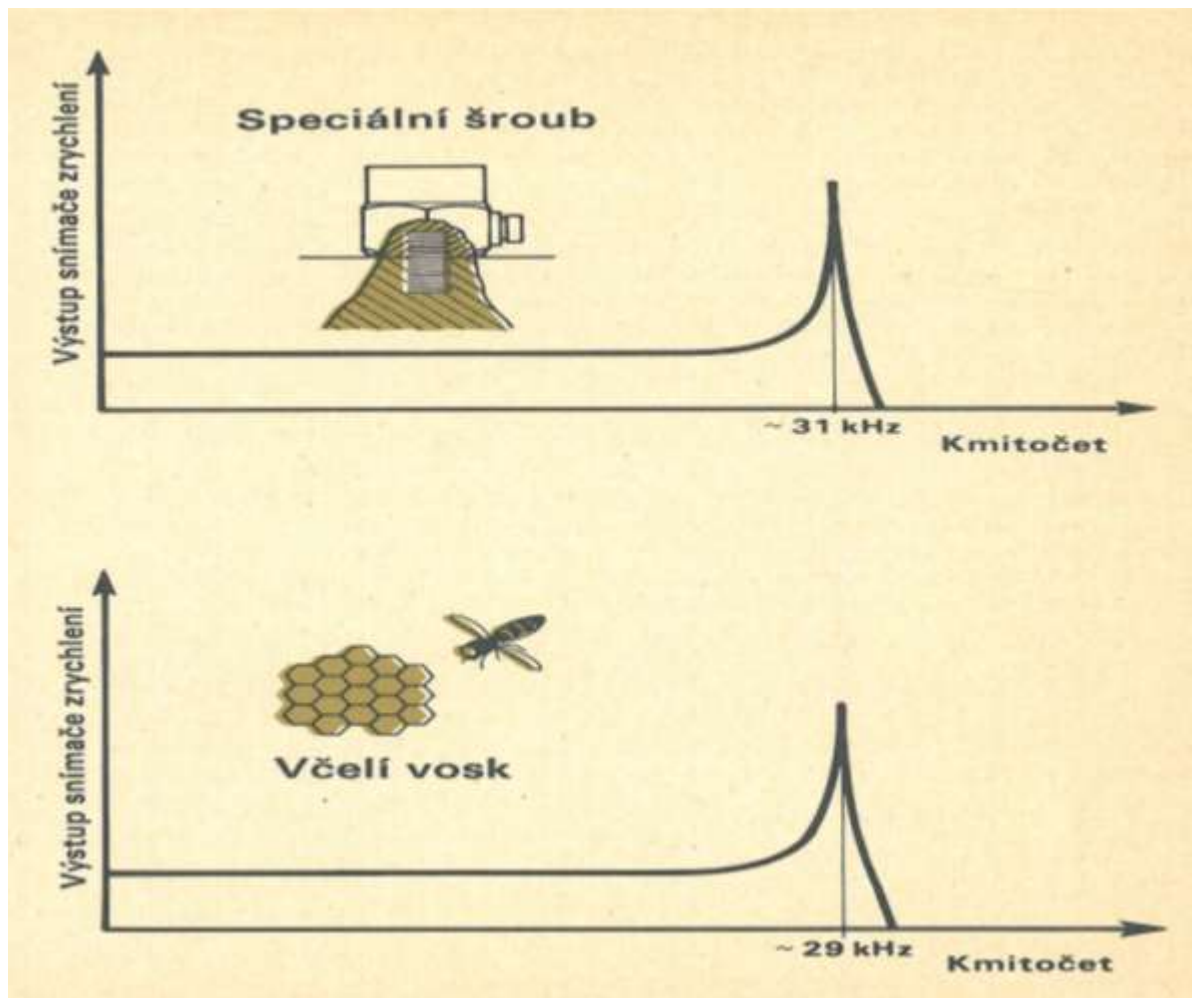

18.12.2012

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

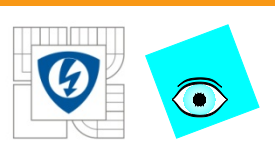

Upevnění snímačů vibrací

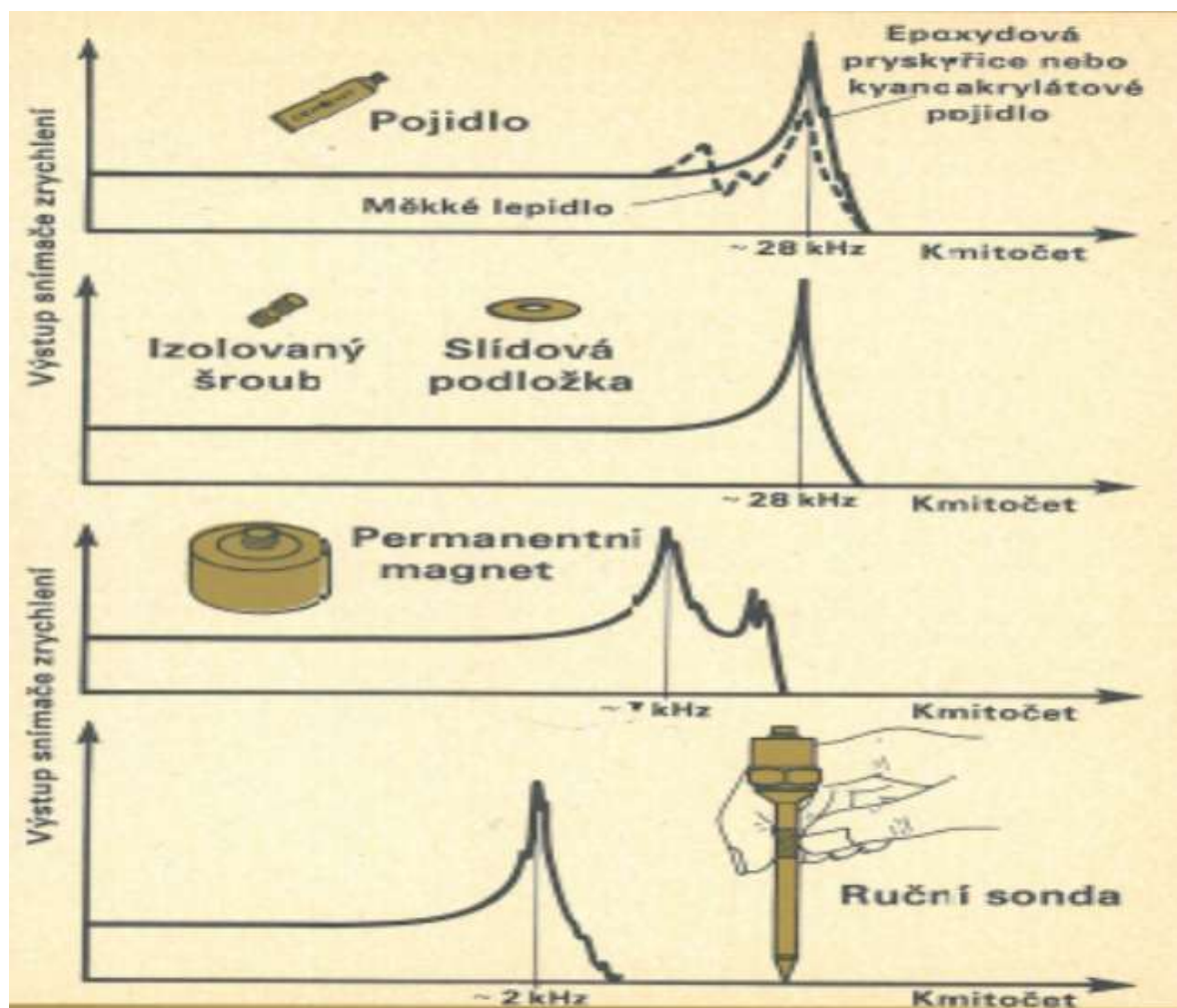

18.12.2012

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

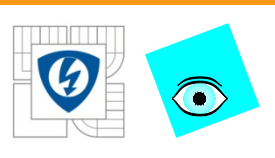

Upevnění snímačů vibrací

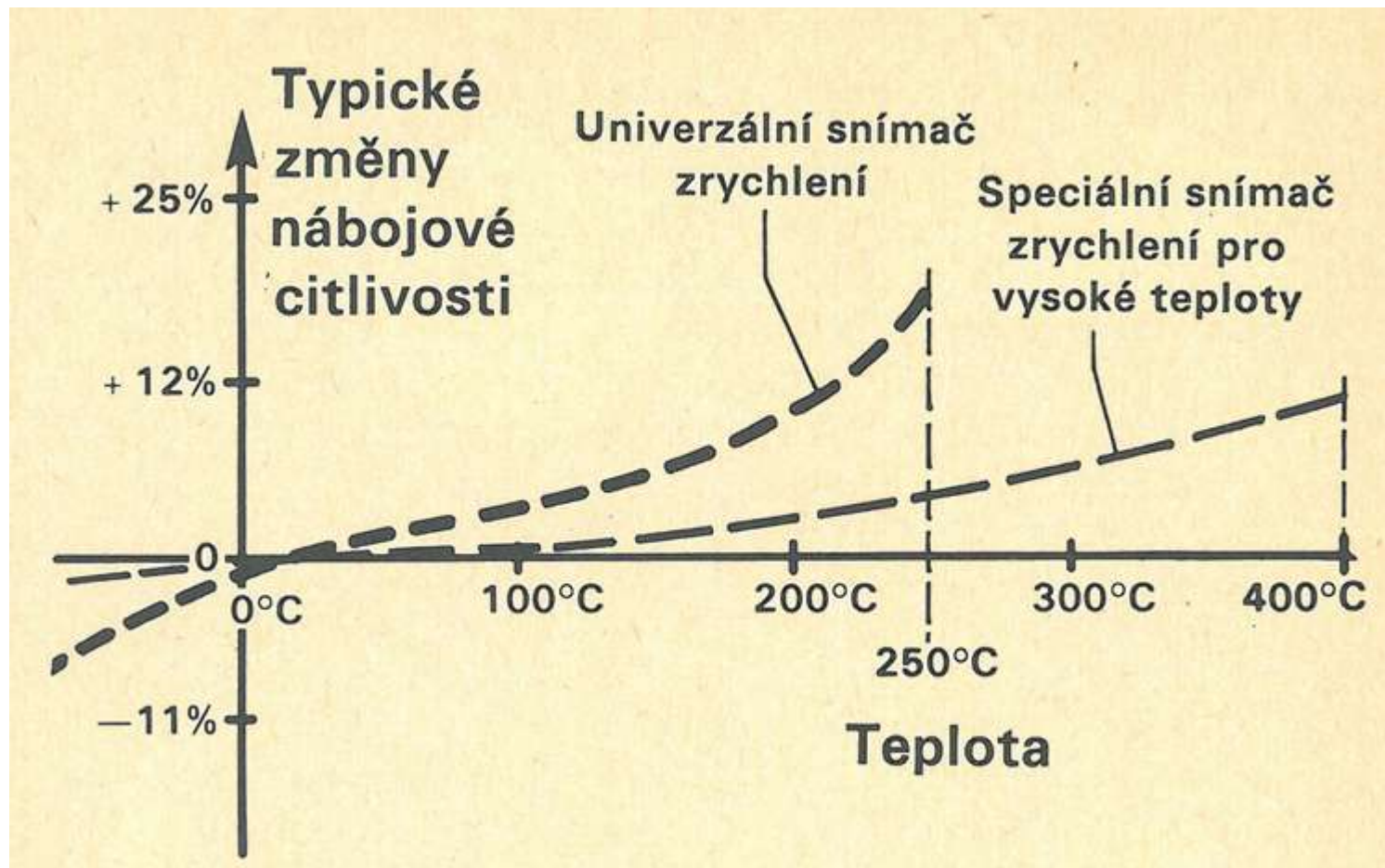

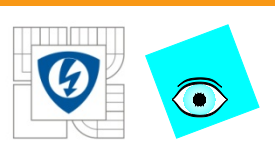
18.12.2012

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

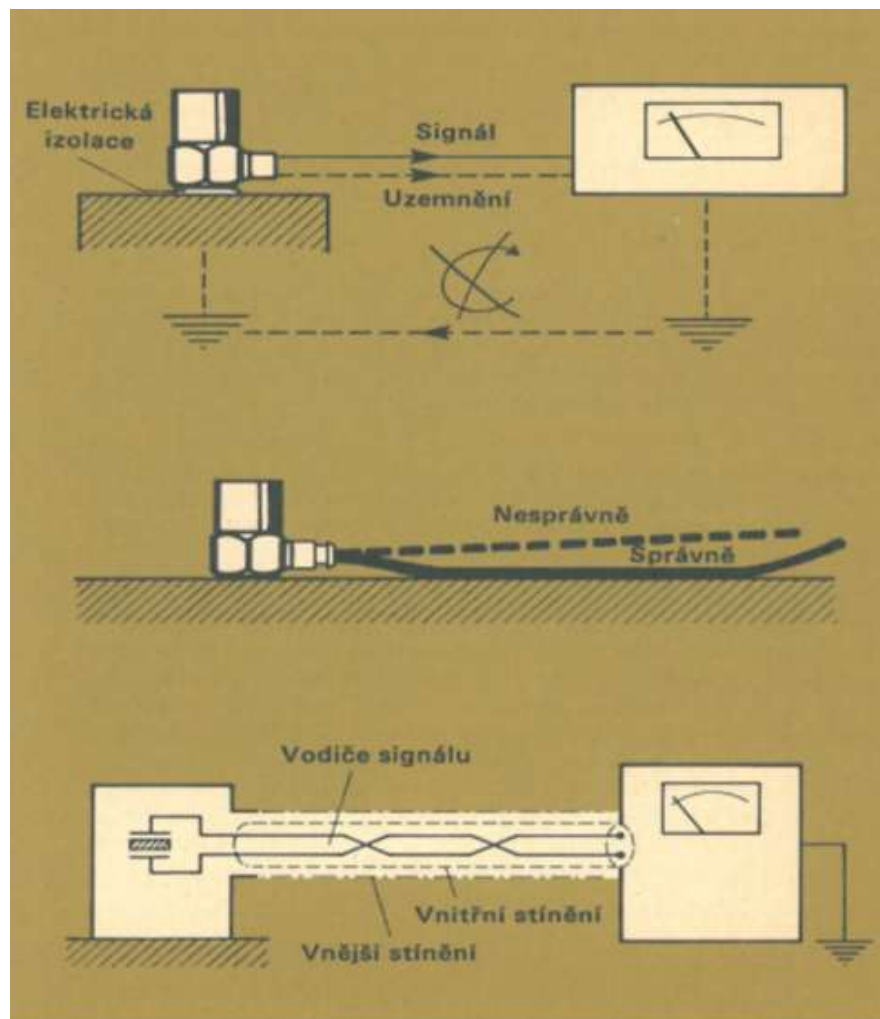

Vliv prostředí - teplota

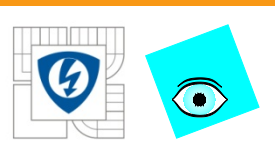

Vliv prostředí – šum kabelů

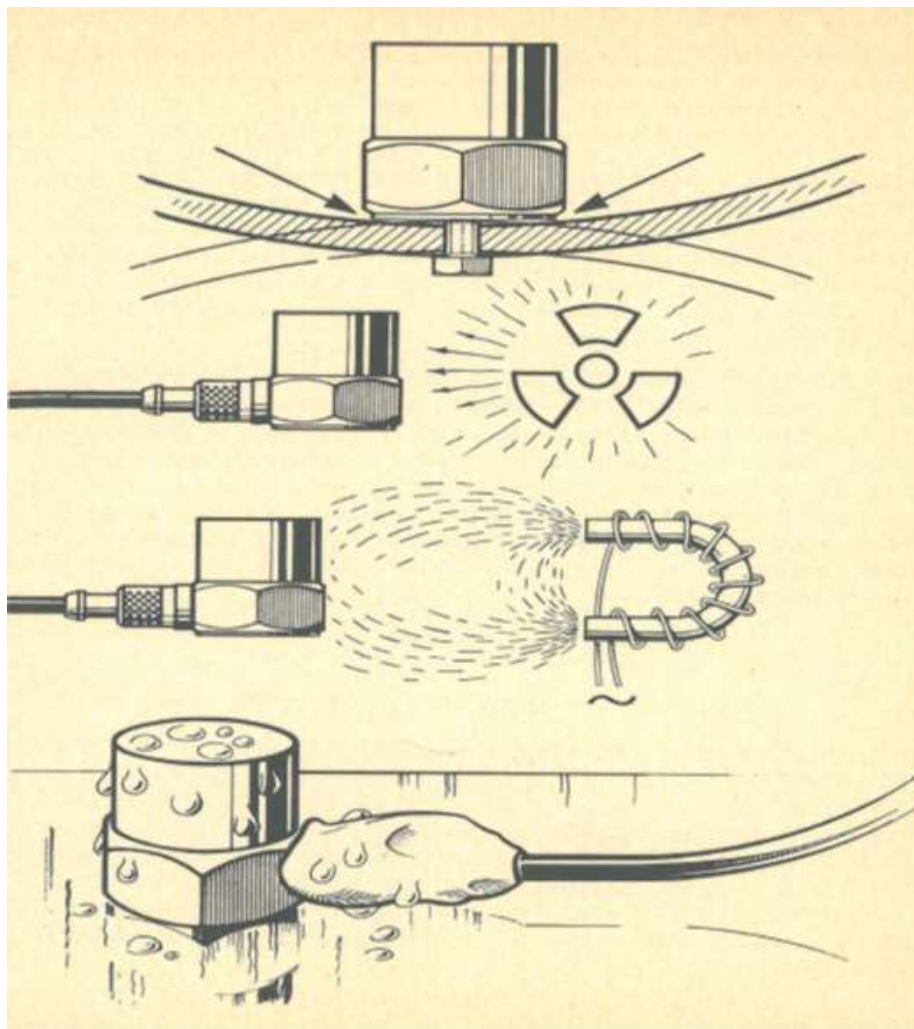

18.12.2012

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

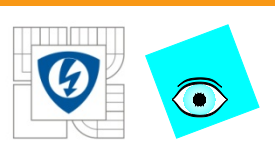

Vliv prostředí – jiné vlivy

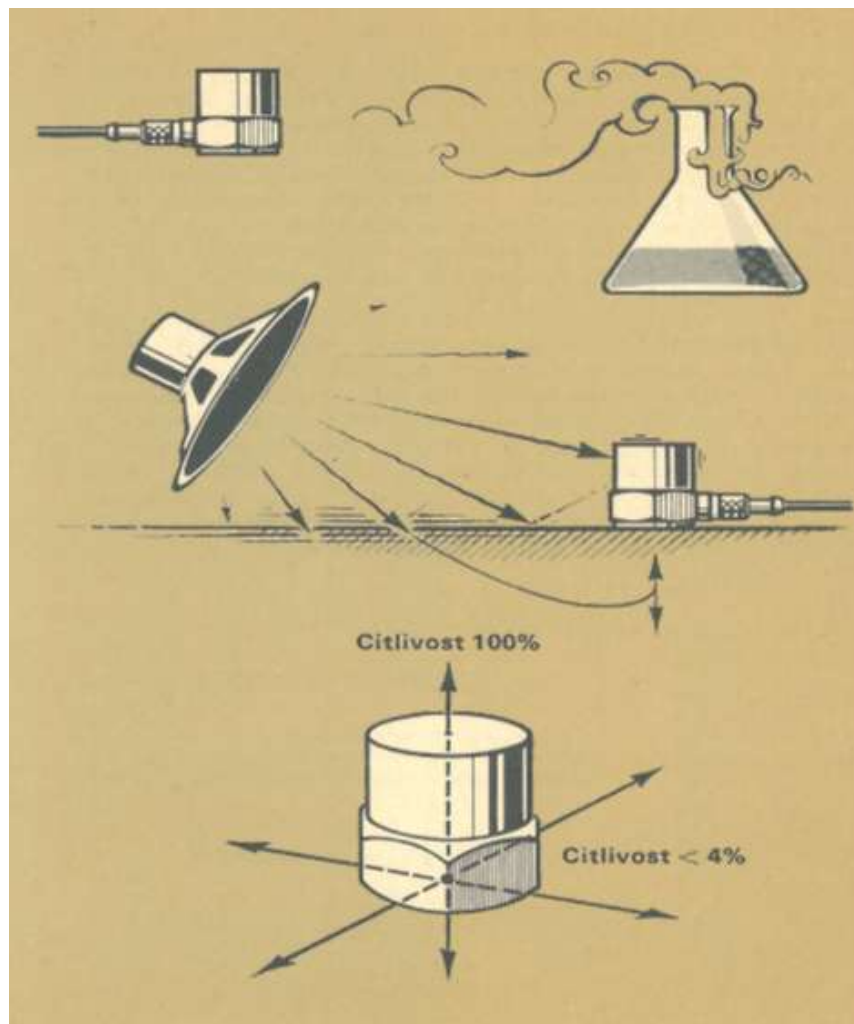

18.12.2012

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

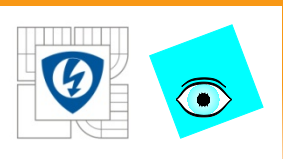
Vliv prostředí – jiné vlivy

18.12.2012

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

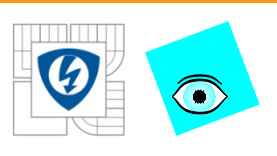

KALIBRACE SNÍMAČŮ VIBRACÍ

18.12.2012

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

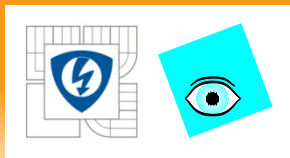

Kalibrace snímačů vibrací

Metody kalibrace snímačů vibrací jsou celosvětově standardizovány v normách ISO, 3 jsou i v ČSN:

- ČSN ISO 16063-1/2000 „Metody kalibrace snímačů vibrací a rázů – Část 1: Základní pojetí“
- ČSN ISO 16063-11/2001 „Metody kalibrace snímačů vibrací a rázů – Část 11: Primární kalibrace vibracemi pomocí laserové interferometrie“
- ČSN ISO 16063-21/2004 „Metody kalibrace snímačů vibrací a rázů – Část 21: Kalibrace vibracemi porovnáním s referenčním snímačem“

Kalibrace snímačů vibrací

Etalony přímočarého mechanického kmitání

slouží k realizaci určujících veličin vibrací – kalibraci snímačů

Dvě úrovně etalonáže vibrací:

Primární

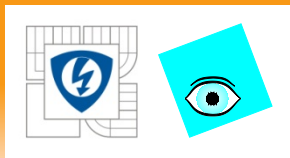
Kalibrace **etalonových** (referenčních) snímačů.

Metoda: **absolutní** – přímá návaznost na základní jednotky (délka, čas).

Sekundární

Kalibrace **pracovních** snímačů.

Metoda: **porovnávací** (s etalonovým snímačem)

Primární etalon přímočarých vibrací

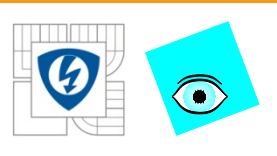
Kalibrace: **etalonových** (referenčních) snímačů.

Metoda: **absolutní** – přímá návaznost na základní jednotky (délka, čas).

Měření

- **amplitudy výchylky** harmonických vibrací laserovým interferometrem – návaznost na etalon délky (vlnová délka laseru)
- **kmitočtu vibrací čítačem** – návaznost na etalon času a kmitočtu (atomové hodiny)

Nejistoty kalibrace: řádu 0,1 %

Sekundární etalon přímočarých vibrací

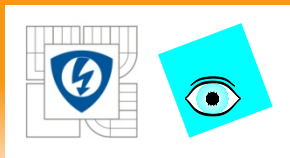
Kalibrace: **pracovních** snímačů

Metoda: **porovnávací** – porovnáním s etalonovým (referenčním) snímačem

Měření

- **amplitudy zrychlení** harmonických vibrací – porovnání s údajem etalonového snímače (návaznost na primární etalon vibrací)
- **kmitočtu vibrací** – čítačem (návaznost na etalon kmitočtu)

Nejistoty kalibrace: 0,6 % až několik %

Realizace primárního etalonu přímočarých vibrací harmonického průběhu

Laserinterferometrické měření výchylky vibrací

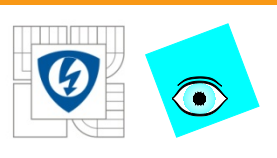
1) Metoda „počítání interferenčních proužků“

Měří se počet interferenčních proužků během jedné nebo více celých period mechanického kmitu. Pohyb interferenčního pole jednokanálového interferometru se snímá fotodetektorem. Při průchodu světlého proužku se vygeneruje elektrický impuls. Čítačem se měří kmitočet nebo počet impulsů za jeden nebo více period mechanického kmitu.

Lze odvodit, že citlivost S kalibrovaného akcelerometru je dána vztahem

$$S = \frac{U}{ff_f} \times 0,3202 \times 10^{-6} \text{ m}^{-1}$$

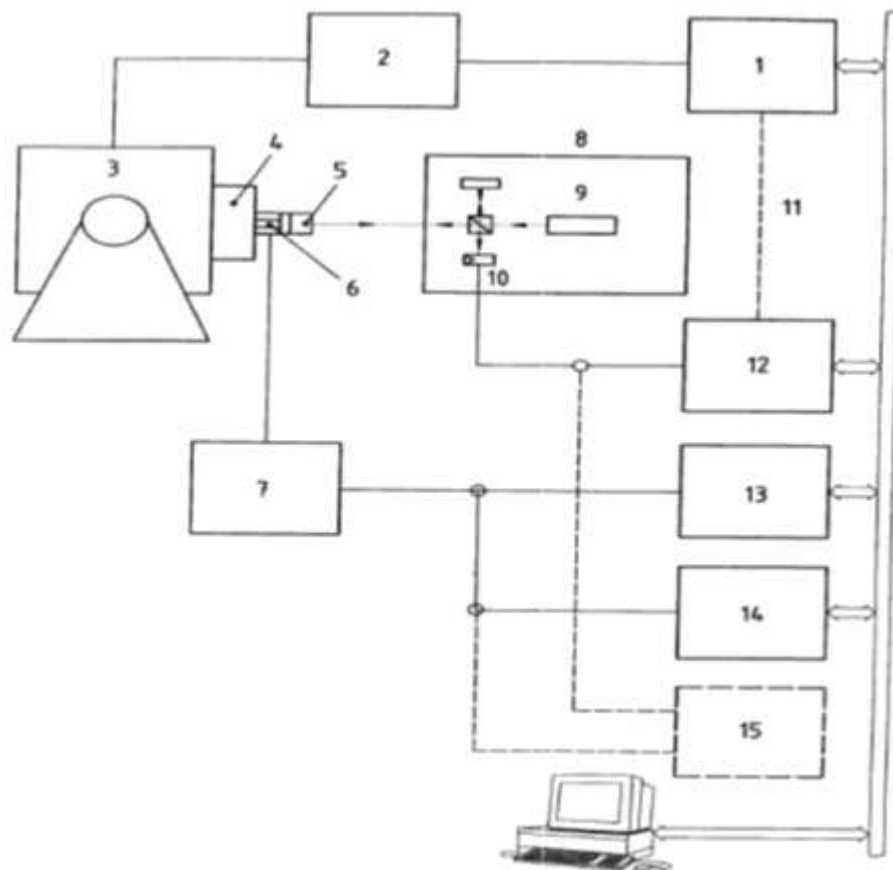
kde U je amplituda výstupního elektrického signálu z akcelerometru,
 f je kmitočet vibrátoru,
 f_f je frekvence interferenčních proužků.

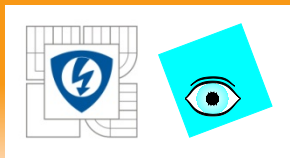

Realizace primárního etalonu

Blokové uspořádání
primárního etalonu
– 1. metoda „počítání
interferenčních proužků“

Jednokanálový
Michelsonův
interferometr

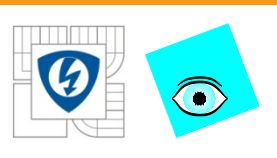

Realizace primárního etalonu přímočarých vibrací harmonického průběhu

Laserinterferometrické měření výchylky vibrací

2) Metoda „sinusové aproximace“

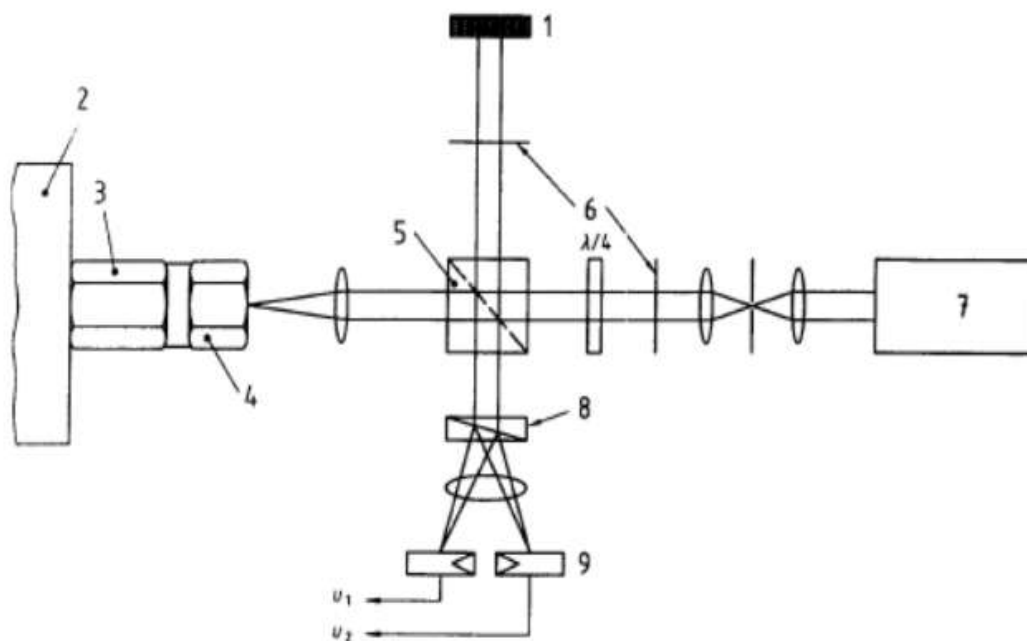
Při kalibraci se tři signály (ze snímače a z obou fotodetektorů dvoukanálového interferometru) digitalizují a uloží do paměti počítače. Poté počítačový program algoritmem sinusové aproximace vytvoří z dat uložených v paměti analogové napětí, jehož časový průběh a i velikost amplitudy výchylky odpovídá časovému i amplitudovému průběhu vibrací a protože je k dispozici i amplitudový a časový průběh elektrického signálu z kalibrovaného akcelerometru, lze vypočítat jak velikost citlivosti akcelerometru, tak i fázový posun.

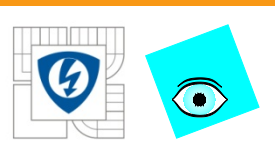

Realizace primárního etalonu

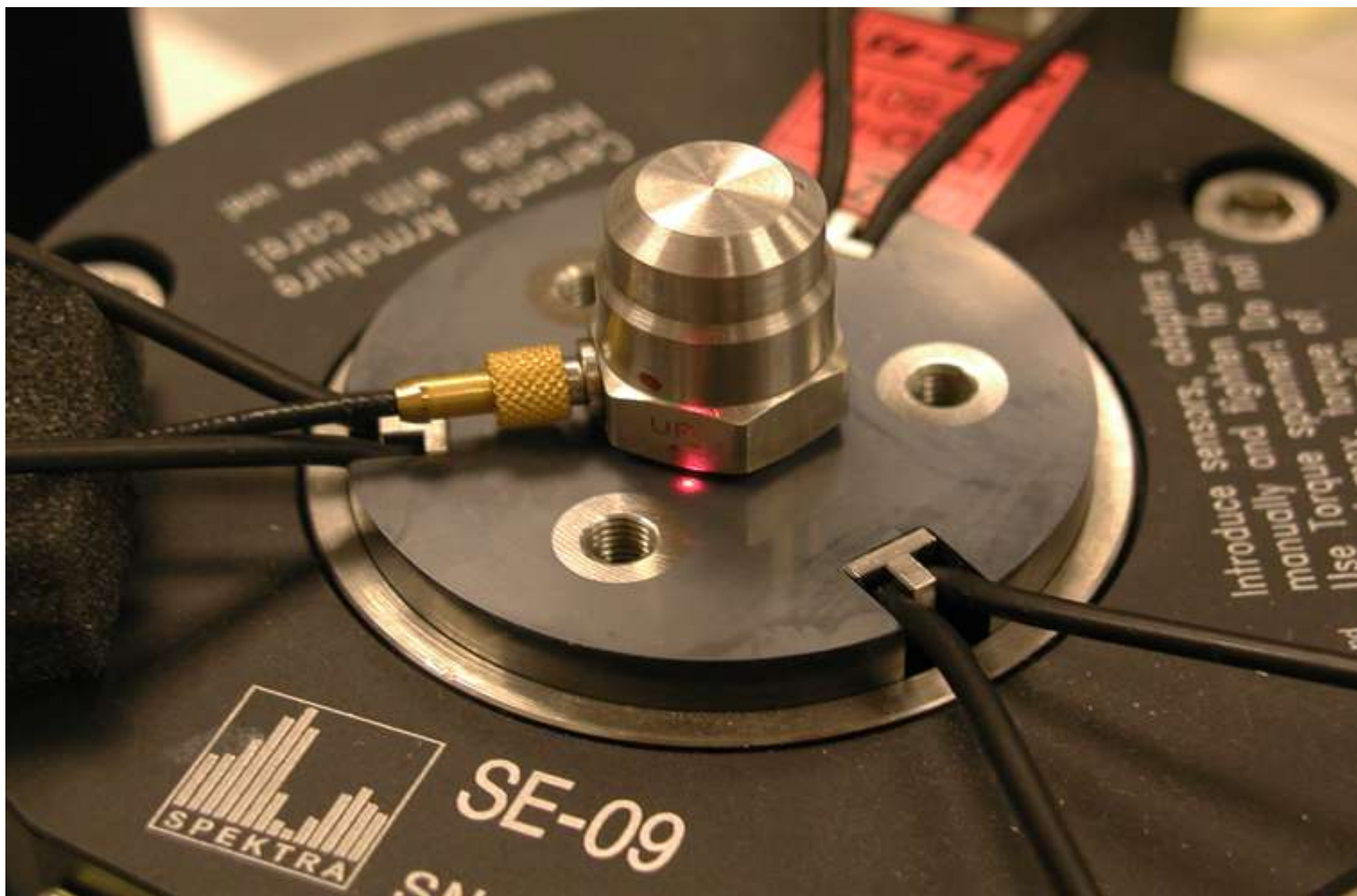
Blokové uspořádání primárního etalonu – 2. metoda „sinusové aproximace“

Michelsonův interferometr s kvadrurním výstupem

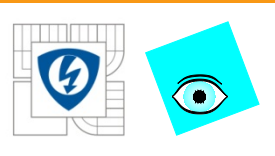
Primární etalon – laserinterferenční vibrometr

18.12.2012

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

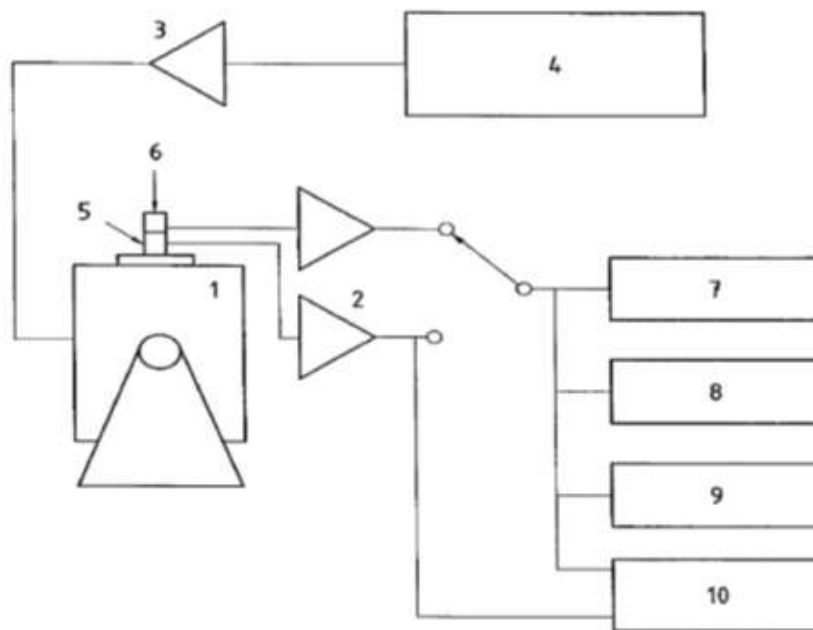

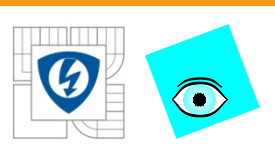
Realizace sekundárního etalonu

Citlivost kalibrovaného snímače S_2

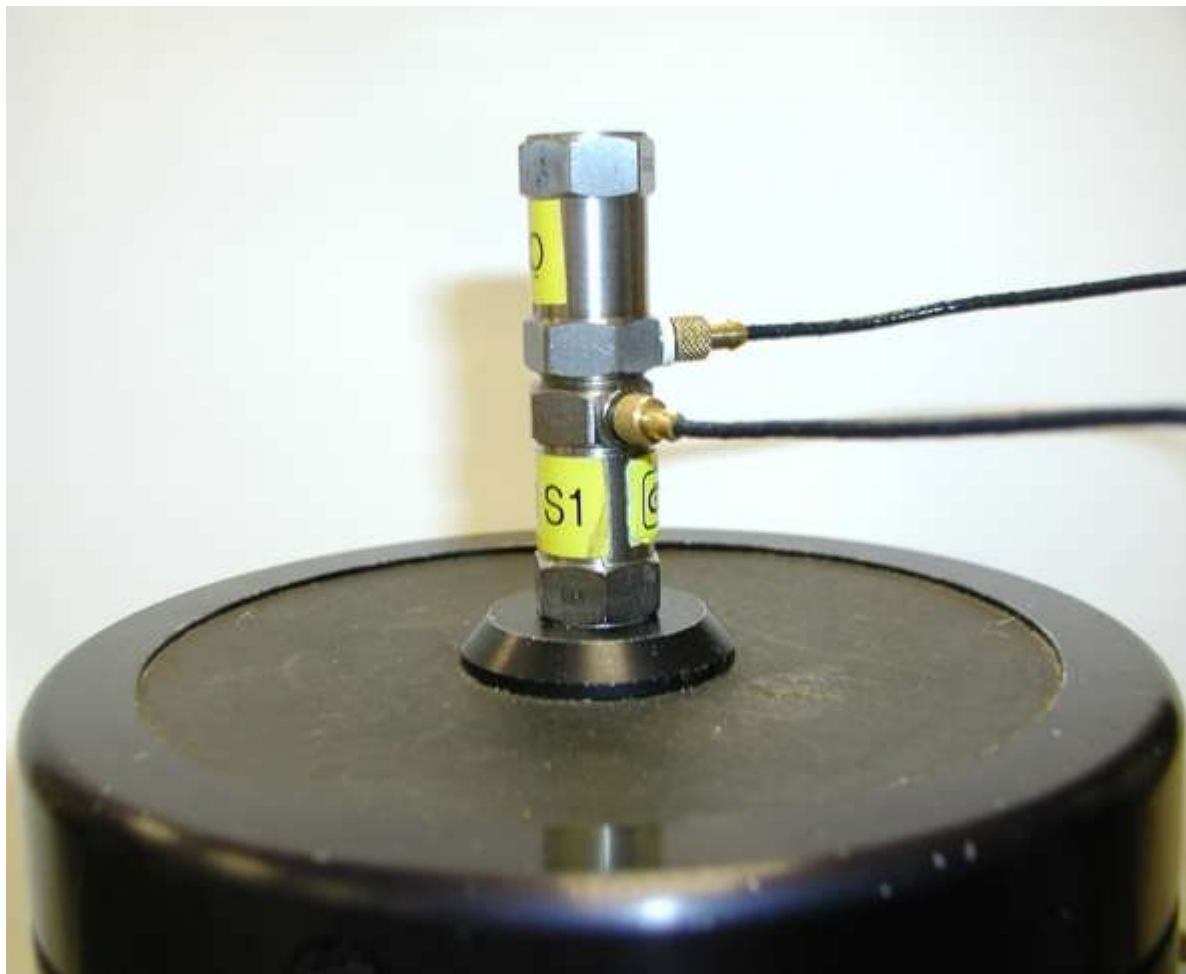
$$S_2 = \frac{X_2}{X_1} S_1$$

kde S_1 je velikost citlivosti etalonového snímače, X_1 je výstup etalonového snímače, X_2 je výstup kalibrovaného snímače

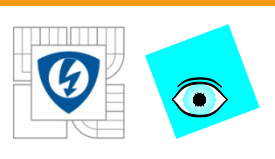
Sekundární etalon – porovnávací metoda

18.12.2012

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

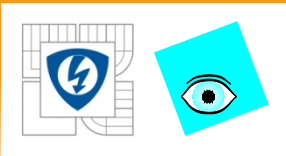
Sekundární etalon – kalibrace na velmi nízkých kmitočtech

18.12.2012

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

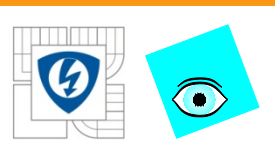

MĚŘENÍ MECHANICKÝCH RÁZŮ

18.12.2012

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

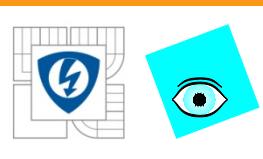
Barrierové zkoušky odolnosti vozidel (crash testy)

18.12.2012

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

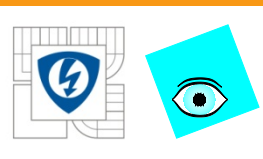
Různé typy crash testů - ŠKODA Fabia 2007

18.12.2012

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

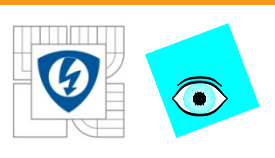
Zkušební figuríny se snímači před crash testem

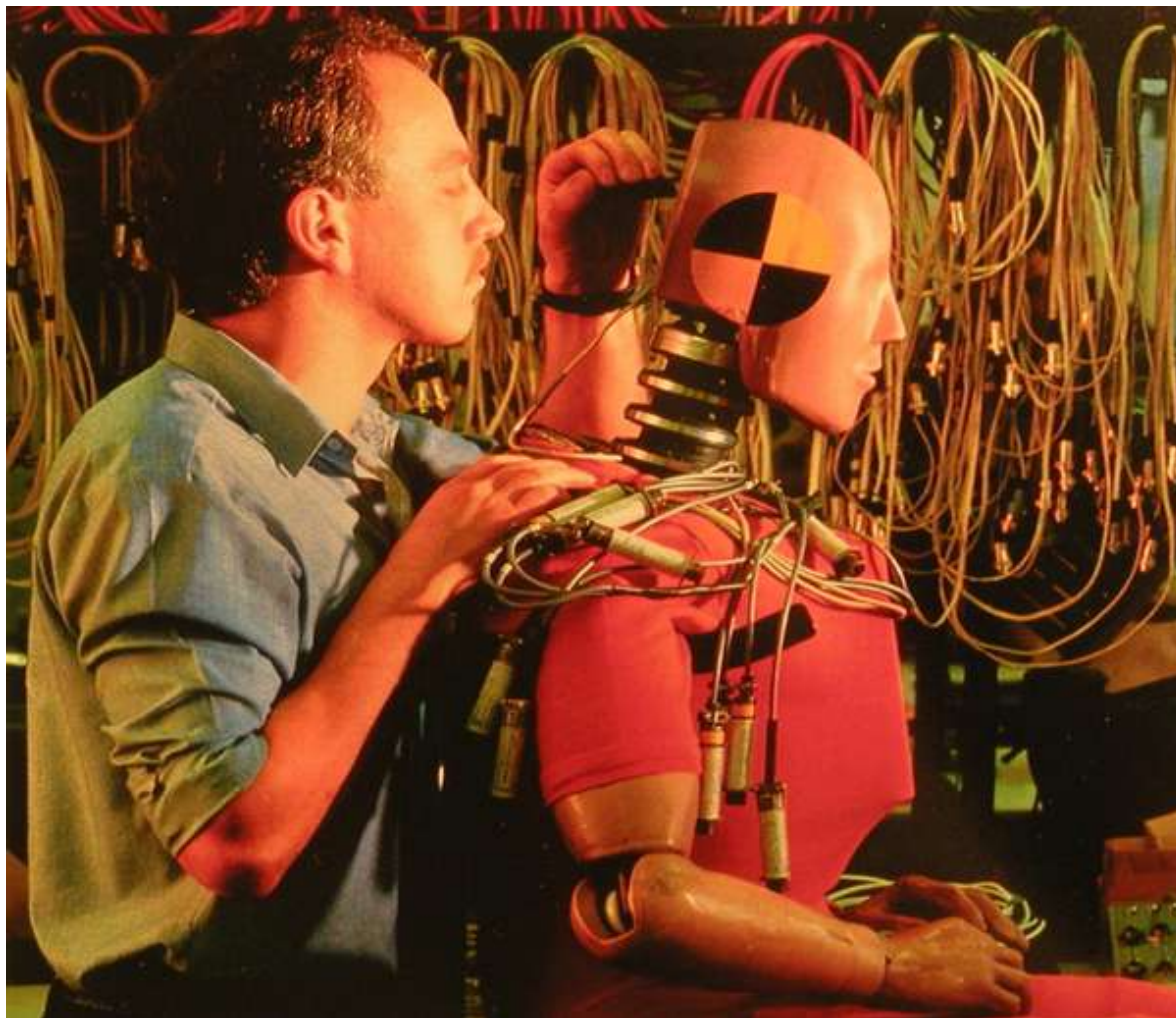
18.12.2012

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

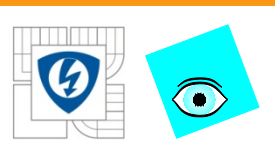
Montáž akcelerometrů do figuríny

18.12.2012

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

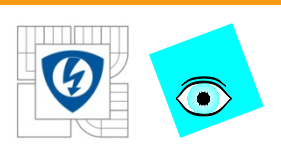
Měřicí aparatura ve voze před crash testem

18.12.2012

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

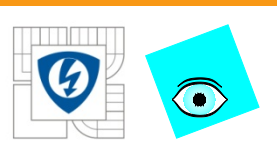

KALIBRACE SNÍMAČŮ RÁZŮ

18.12.2012

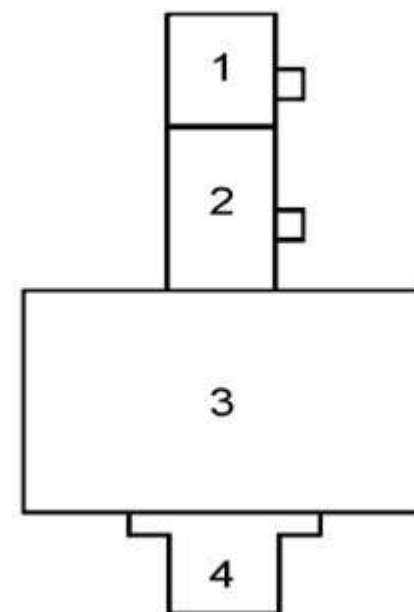
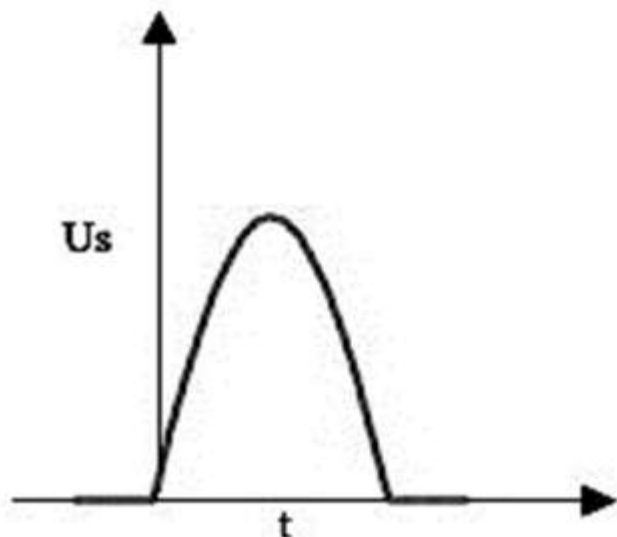
INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

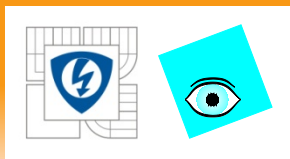

ČSN ISO 16063-21/2006 „Metody kalibrace snímačů vibrací a rázů – Část 22: Kalibrace rázy porovnáním s referenčním snímačem“

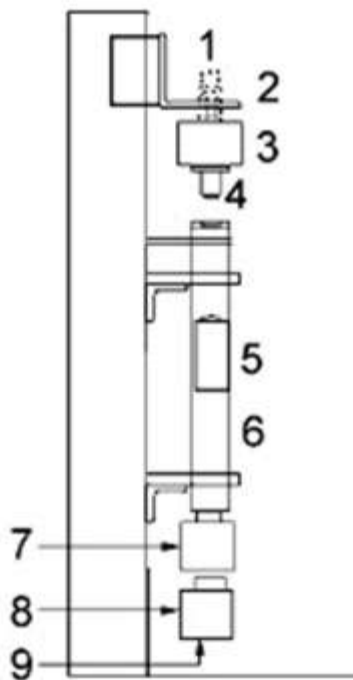
Kalibrační ráz půlsinusového průběhu

- 1 Kalibrovaný snímač rázů
- 2 Etalonový akcelerometr
- 3 Kalibrační hmota
- 4 Kovadlina

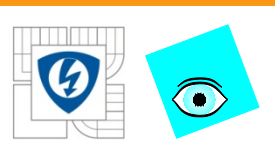

Kalibrátor snímačů rázu POP (vzduchem poháněný projektil) Rozsah velikosti generovaných rázů 20 g až 10.000 g

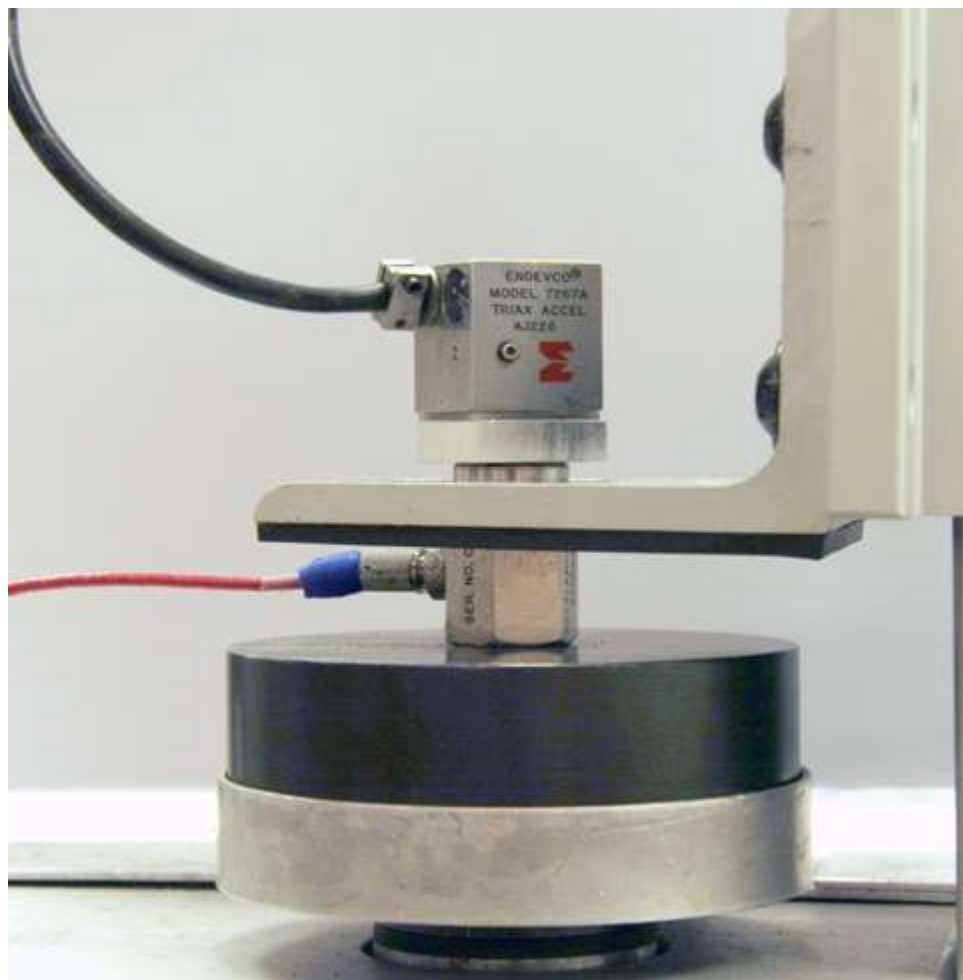

18.12.2012

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

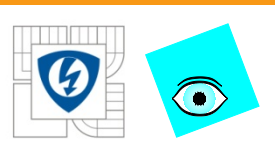
Kalibrátor snímačů rázu POP – upevnění snímačů

18.12.2012

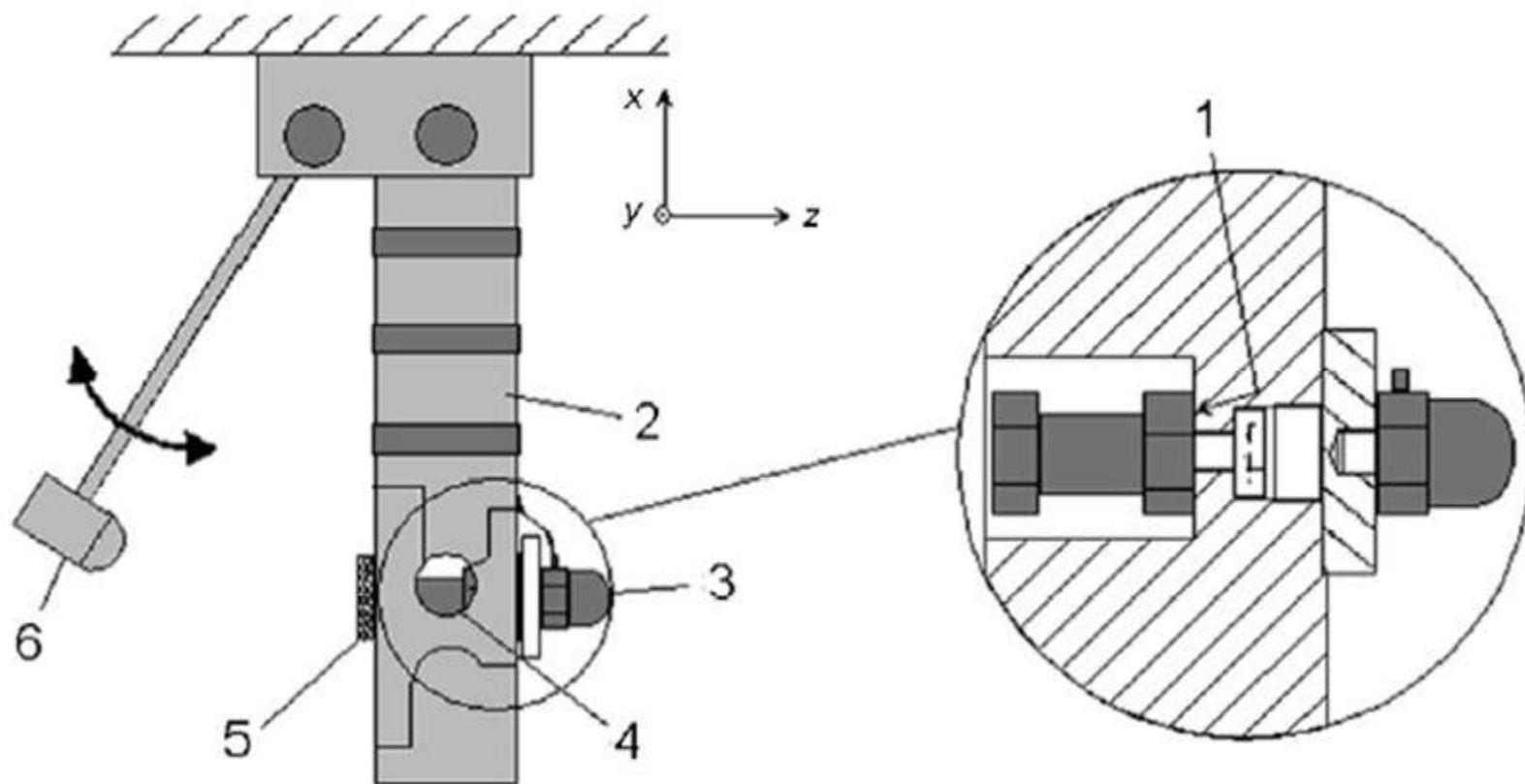
INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

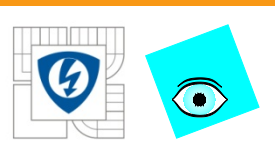

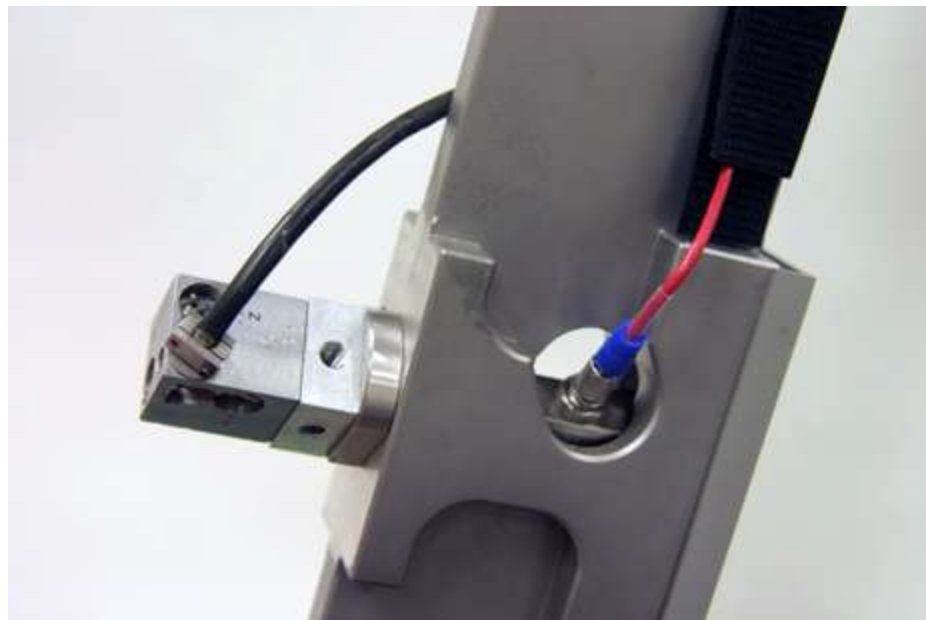
Kalibrátor snímačů rázů – kyvadlo

Rozsah generovaných velikostí rázů 1 g až 500 g

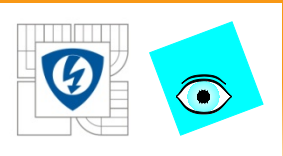
Kalibrátor snímačů rázu - kyvadlo

18.12.2012

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

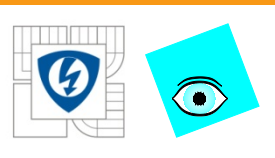

MĚŘENÍ DYNAMICKÝCH SIL

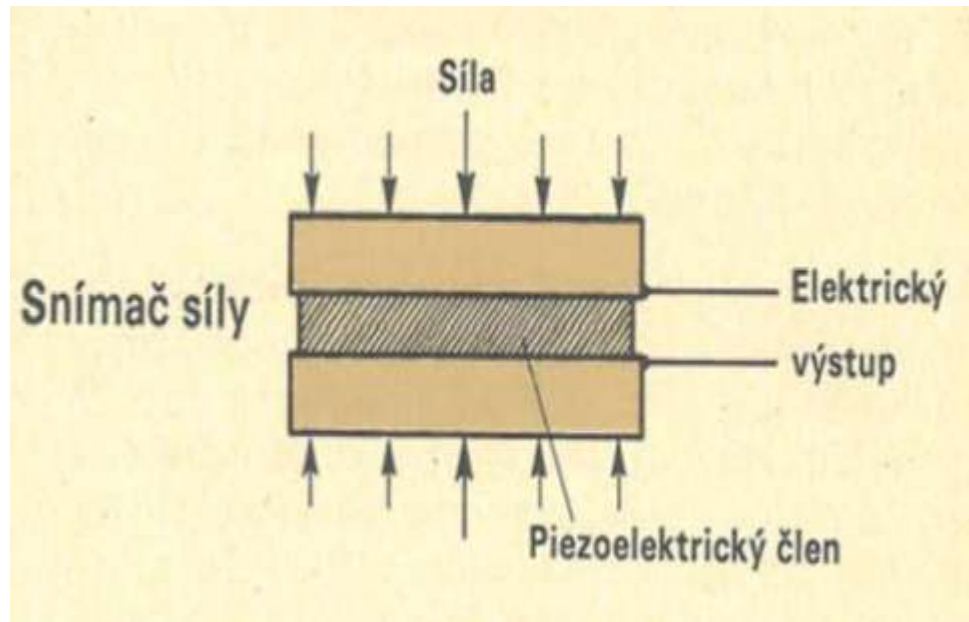
18.12.2012

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

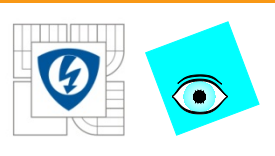

Měření dynamických sil

18.12.2012

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

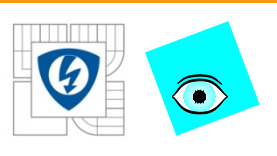
Kalibrace snímačů dynamických sil

$$F(t) = m_{kal} \cdot a(t)$$

kde F je síla, působící na kalibrovaný snímač síly [N],

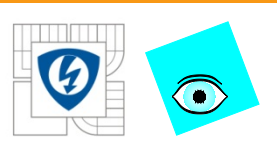
m_{kal} je kalibrační hmota, upevněná na kalibrovaný snímač síly [kg], a je dynamické zrychlení působící na kalibrovaný snímač [$m \cdot s^{-2}$], t je čas [s]

Měření rychlosti vozidel

- Mikrovlnné dopplerovské rychloměry (radary)
- Laserové (lidarové) rychloměry
- Úsekové rychloměry

Mikrovlnné dopplerovské rychloměry (radary)

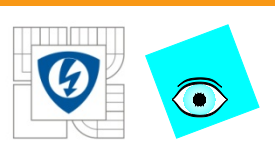
Dopplerův jev

$$f_d = f_r - f_s = \frac{2 \cdot v \cdot f_s}{c} \cdot \cos \alpha$$

kde f_d je Dopplerův kmitočet (rozdíl mezi kmitočtem odraženého a vyslaného signálu) [Hz]
 v rychlost měřeného vozidla [m·s⁻¹]
 f_r kmitočet odraženého signálu [Hz]
 f_s kmitočet vysílaného signálu [Hz]
 c rychlost světla (2,997.108 m·s⁻¹)
 α úhel mezi osou anténního svazku měřiče rychlosti a osou směru jízdy měřeného vozidla [°]

Měřená rychlost

$$v = \frac{c \cdot f_d}{2 \cdot f_s \cdot \cos \alpha}$$

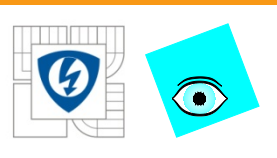
Mikrovlnný dopplerovský rychloměr (radar)

18.12.2012

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

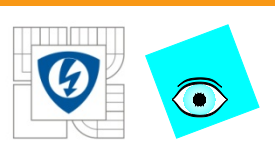

Laserové (lidarové) rychloměry

Lidarové nebo též **laserové rychloměry** měří rychlost na principu laserového dálkoměru, který měří v krátkých časových úsecích vzdálenost jedoucího vozidla a z časové změny vzdálenosti vypočítá jeho rychlost. Vysílač laserového rychloměru, kterým je laserová dioda, vysílá s opakovacím kmitočtem řádu stovek až desítek tisíc hertzů infračervené pulzy směrem na měřené vozidlo, od kterého se odráží zpět a dopadají na fotodetektor laserového rychloměru. Z doby t [s] která uplyne mezi vysláním laserového pulzu a dopadem odraženého pulzu na fotodetektor a ze známé rychlosti šíření světla c ($2,997 \cdot 10^8$ m/s) lze vypočítat vzdálenost l [m] mezi rychloměrem a měřeným vozidlem ze vztahu

$$l = 0,5 t * c$$

$$v = \frac{dl}{dt}$$

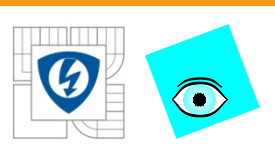
Laserové (lidarové) rychloměry

18.12.2012

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

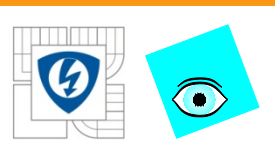
Laserové (lidarové) rychloměry

18.12.2012

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

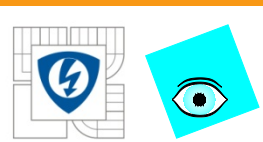
Úsekové rychloměry s krátkým měřicím úsekem

18.12.2012

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

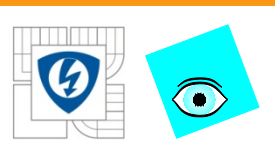
Úsekové rychloměry s dlouhým měřicím úsekem

18.12.2012

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Úsekové rychloměry s dlouhým měřicím úsekem

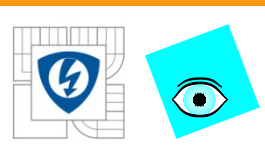

18.12.2012

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

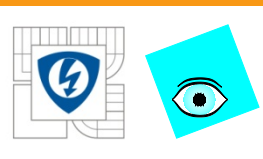
Kalibrace rychloměrů na etalonové dráze

18.12.2012

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

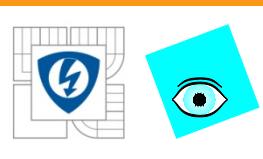
Kalibrace rychloměrů na etalonové dráze

18.12.2012

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

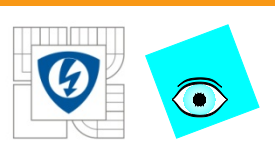
Kalibrace rychloměrů na etalonové dráze

18.12.2012

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Kalibrace rychloměrů měřicím vozidlem s etalonovým rychloměrem

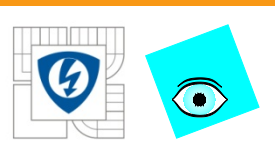

Měřicí vozidlo ČMI s etalonovým rychloměrem

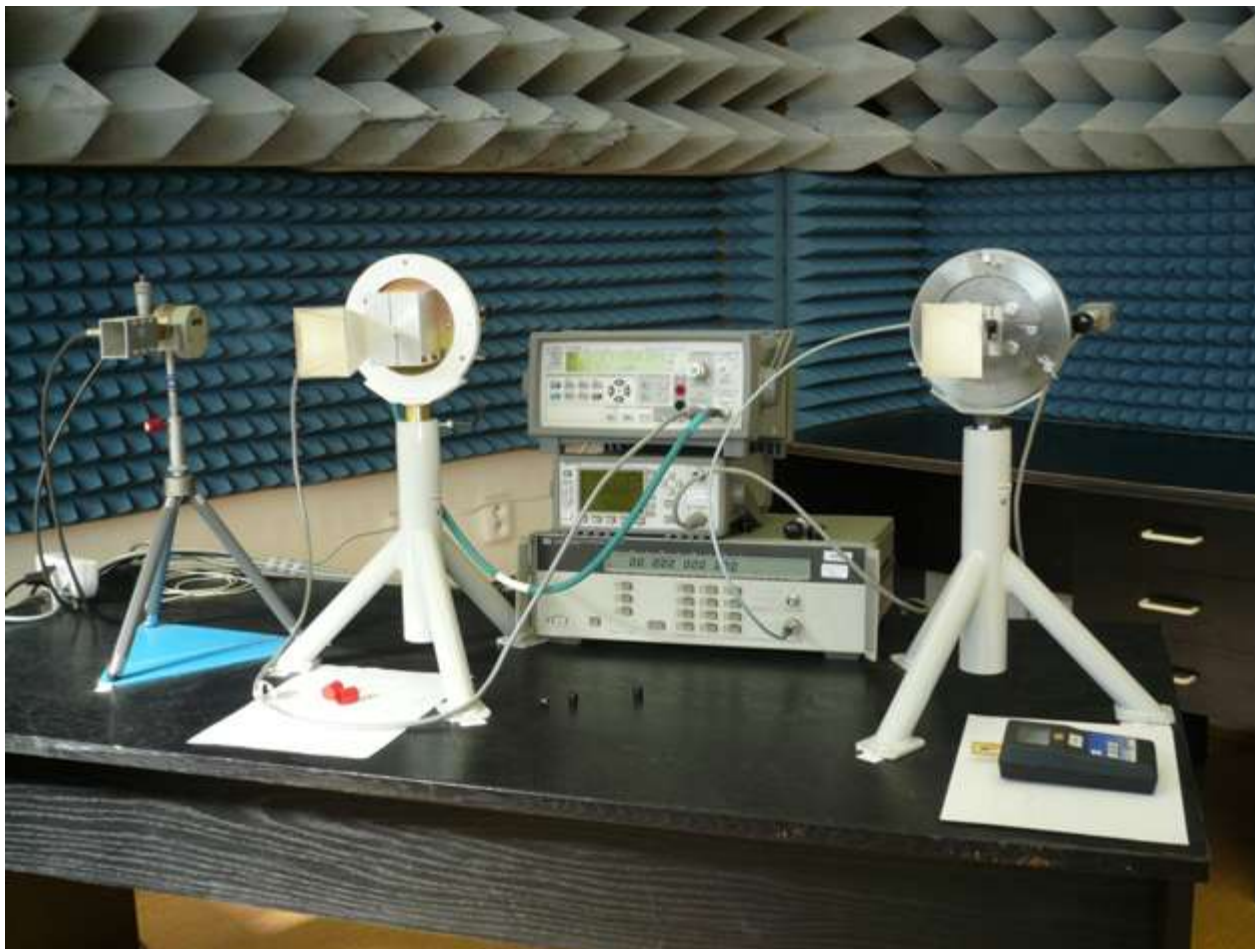
18.12.2012

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

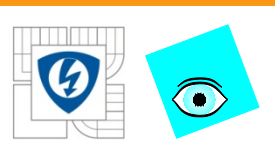
Kalibrace radarových rychloměrů simulátorem v laboratoři

18.12.2012

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

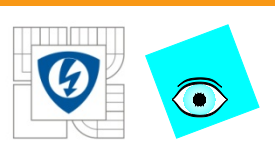
Kalibrace laserových rychloměrů simulátorem v laboratoři

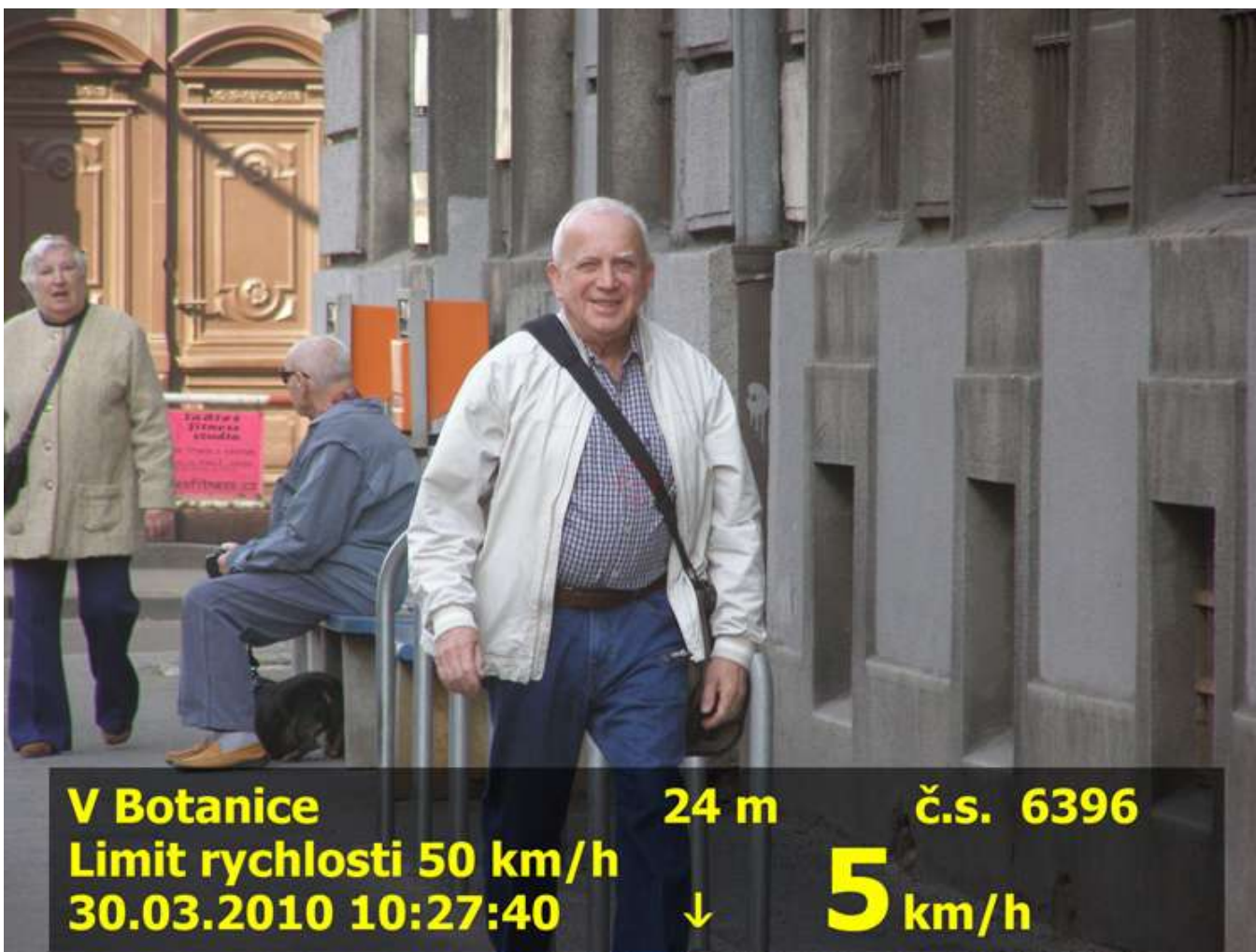
18.12.2012

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Dík za pozornost a dodržujte povolenou rychlost !

18.12.2012

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

